

ECONOMISCHE BEGROTING

Instituut voor de
Nationale Rekeningen

Economische vooruitzichten 2005

September 2004

➤➤ Inhoudstafel

	Woord vooraf	1
	Samenvatting	3
1.	De Belgische conjunctuur in internationaal perspectief	5
	Internationale conjunctuur in 2004 en 2005	5
	De conjunctuur in België en de drie belangrijkste handelspartners	7
	Evolutie op de financiële markten	7
	<i>Rentevoeten</i>	
	<i>Wisselkoersen</i>	
	Onzekerheid in verband met de internationale omgeving	8
2.	De bestedingscomponenten van het bbp	10
	Consumptieve bestedingen van de particulieren	10
	Bedrijfsinvesteringen	10
	Investeringen in woongebouwen	11
	Overheidsbestedingen	11
	Voorraadwijzigingen	12
	Uitvoer en invoer	12
	Reëel bruto nationaal inkomen	13
3.	Ontwikkeling van prijzen en lonen	14
	Binnenlands prijsverloop	14
	Indexering overheidslonen en sociale uitkeringen	15
	Loonontwikkeling in de marktsector	15
	<i>Ontwikkeling van de loonkosten</i>	
	<i>Werkgeversbijdrageverminderingen en loonsubsidies</i>	
	<i>Ontwikkeling van de loonquote</i>	
4.	Arbeidsmarkt	18
	Bijlage	21

➤➤ Lijst van de figuren

FIGUUR 1	Kwartaalverloop van het Belgische bbp tegen constante prijzen	3
FIGUUR 2	Kwartaalverloop van de binnenlandse werkgelegenheid	4
FIGUUR 3	Beoordeling van de mondiale economische toestand	5
FIGUUR 4	Verloop van het bbp op kwartaalbasis	5
FIGUUR 5	Beoordeling van de economische toestand in de eurozone	6
FIGUUR 6	Verloop van het bbp op kwartaalbasis	7
FIGUUR 7	Verloop van de rentevoeten: eurogebied en Verenigde Staten	8
FIGUUR 8	Particuliere consumptie, beschikbaar inkomen en spaarquote	10
FIGUUR 9	Bedrijfsinvesteringen	10
FIGUUR 10	Investeringsquote en rendabiliteit in de marktsector	11
FIGUUR 11	Investeringen in woongebouwen	11
FIGUUR 12	Uitvoer van goederen en diensten	12
FIGUUR 13	Inflatie: verloop op kwartaalbasis	14
FIGUUR 14	Opsplitsing van het indexcijfer der consumptieprijzen	15
FIGUUR 15	Ontwikkeling van de loonquote	17
FIGUUR 16	Toegevoegde waarde, werkgelegenheid en productiviteit in de marktsector	18
FIGUUR 17	Ontwikkeling van de werkgelegenheid en de werkgelegenheidsgraad	19
FIGUUR 18	Ontwikkeling van de werkende bevolking, de werkloosheid en de beroepsbevolking	20

➤➤ Lijst van de tabellen

TABEL 1	Opbouw van de loonkosten in de marktsector	16
TABEL 2	Ex ante loonlastenverlagingen in de marktsector 1995-2005	17

➤➤ Woord vooraf

Het Instituut voor de Nationale Rekeningen (INR) heeft deze macro-economische vooruitzichten overgemaakt aan de federale regering in het kader van de opmaak van de federale ontvangsten- en uitgavenbegrotingen voor het jaar 2005. Volgens de gangbare procedure heeft het Federaal Planbureau (FPB) een voorstel van economische begroting voorgelegd aan het Wetenschappelijk Comité en aan de Raad van Bestuur van het INR. Laatstgenoemde keurt de definitieve cijfers goed en draagt de eindverantwoordelijkheid. Het Wetenschappelijk Comité heeft op 29 september 2004 een gunstig advies uitgebracht over de economische begroting.

Deze vooruitzichten houden rekening met de jaaraggregaten die gepubliceerd werden in *Deel 2* van de *Nationale Rekeningen 2003 ('Gedetailleerde rekeningen en tabellen')* en de kwartaalaggregaten tot het tweede kwartaal van 2004.

De hypothesen in verband met de internationale omgeving zijn gebaseerd op de voorjaarsvooruitzichten van de Europese Commissie, geactualiseerd op basis van recente consensusvooruitzichten en kwartaalramingen van de wereldgoederenhandel die uitgevoerd werden door het Nederlandse Centraal Planbureau. De evolutie van de financiële variabelen (wisselkoersen, rentevoeten, olieprijsen) is afgeleid uit de verwachtingen van de financiële markten begin september. De vooruitzichten voor België werden gegenereerd door de combinatie van de jaar- en kwartaalversie van het model MODTRIM, dat op het FPB werd ontwikkeld.

Deze vooruitzichten werden voltooid op 30 september 2004.

L. Verjus

Voorzitter van de Raad van Bestuur
van het Instituut voor de Nationale Rekeningen

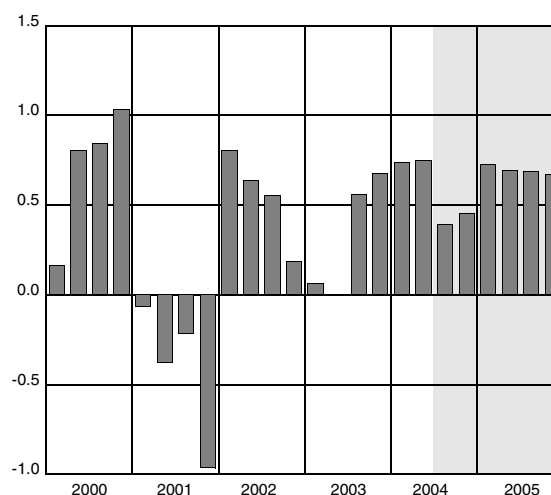
Kerncijfers voor de Belgische economie*Wijzigingspercentages in volume - tenzij anders vermeld*

	2002	2003	2004	2005
Consumptieve bestedingen van de particulieren	0.3	2.2	2.0	1.7
Consumptieve bestedingen van de overheid	2.3	2.7	1.3	1.9
Bruto vaste kapitaalvorming	-3.7	-0.9	1.7	5.8
Totaal van de nationale bestedingen	0.5	1.7	2.0	2.6
Uitvoer van goederen en diensten	1.5	1.7	4.2	5.5
Invoer van goederen en diensten	1.0	2.3	3.8	5.6
Netto-uitvoer (bijdrage tot de groei van het bbp)	0.4	-0.4	0.4	0.0
Bruto binnenlands product	0.9	1.3	2.4	2.5
Nationaal indexcijfer der consumptieprijzen	1.6	1.6	2.1	2.0
Gezondheidsindex	1.8	1.5	1.6	1.7
Reëel beschikbaar inkomen van de particulieren	0.1	1.1	1.7	1.7
Spaarquote van de particulieren (in % van het beschikbaar inkomen)	16.6	15.5	15.2	15.2
Binnenlandse werkgelegenheid (jaargemiddelde verandering, in duizendtallen)	-12.4	2.3	17.7	31.7
Werkloosheidsgraad (Eurostat standaard, jaargemiddelde)	7.3	8.1	8.6	8.5
Saldo lopende rekening (betalingsbalans, in % van het bbp)	5.3	3.8	3.9	3.7
Wisselkoers van de euro in dollar (aantal dollars voor 100 euro)	94.3	113.0	122.2	121.5
Korte rente (interbancair tarief, 3 maand) (%)	3.3	2.3	2.1	2.6
Lange rente (OLO, 10 jaar) (%)	5.0	4.1	4.2	4.3

➤➤ Samenvatting

Na drie jaar van ondermaatse economische groei, zou de Belgische economie in 2004 en 2005 een stuk beter presteren. De groei van het bbp tegen constante prijzen zou dit jaar aantrekken tot 2,4 % en bevestigen in 2005 met 2,5 %, na een toename met amper 1,3 % in 2003. De opleving startte reeds midden 2003 onder impuls van een opleving van de internationale conjunctuur die zich verderzette tijdens de eerste helft van dit jaar. Voor de laatste twee kwartalen van 2004 wordt verwacht dat de kwartaal-op-kwartaalevolutie van het bbp verzwakt tengevolge van de recente toename van de olieprijsen. In 2005 zou de impact daarvan echter afnemen en zou het bbp opnieuw kwartaalgroei voeten van ongeveer 0,7 % laten optekenen.

FIGUUR 1 Kwartaalverloop van het Belgische bbp tegen constante prijzen
(kwartaal-op-kwartaalgroei, gecorrigeerd voor seizoeninvloeden en kalendereffecten)

Bron: INR, FPB

Herneming wordt in 2004 getrokken door netto-uitvoer

Vergeleken met 2003 is de economische groei in 2004 niet alleen sterker, maar ook evenwichtiger. De groei werd vorig jaar immers volledig getrokken door de binnenlandse vraag, terwijl de netto-uitvoer een negatieve bijdrage van -0,4 procentpunt leverde. In 2004 daarentegen, zou de netto-uitvoer positief bijdragen tot de economische groei a rato van 0,4 procentpunt en daarmee de drijvende kracht achter de groeiversnelling zijn. De Belgische buitenlandse afzetmarkten – die zich grotendeels binnen de eurozone situeren – profiteren immers mee van de wereldwijde herleving die zich vooral in de Verenigde Staten, Japan en China duidelijk aftekent. De voorbij appreciatie van de euro strooit wel nog enig roet in het eten waardoor de Belgische uitvoergroei dit jaar beperkt blijft tot 4,2 %.

De groei van de binnenlandse vraag zou dit jaar aantrekken tot 2 %, tegenover 1,7 % in 2003. Debet hieraan is de forse remonte van de bedrijfsinvesteringen, die na twee jaar van achteruitgang terug aanknopen met een groei van 1 % dankzij de lage rente, positievere vraagvooruitzichten en de verbeterde bedrijfsrendabiliteit. De gezinnen zouden zich

iets terughoudender opstellen. Er wordt immers verwacht dat zowel de particuliere consumptie als de investeringen in woongebouwen dit jaar iets minder snel toenemen dan in 2003. Het herstel van de gezinsuitgaven kondigde zich immers verrassend snel aan in 2003 en werd gevoed door een positieve kentering van de werkgelegenheid en het opwaarts gerichte consumentenvertrouwen sinds het tweede kwartaal van 2003. Die ontwikkelingen zetten zich verder tijdens het eerste kwartaal van 2004, waarin de particuliere consumptie eveneens gestimuleerd werd door het tweejaarlijks autosalon. Vermoedelijk zal de groei van het gezinsverbruik vertragen tijdens de tweede helft van dit jaar als gevolg van de stabilisatie van het consumentenvertrouwen sinds april en de relatief zwakke koopkrachtontwikkeling. De koopkrachtevolutie wordt getemperd door de hogere olieprijsen die de loonindexering doen achterblijven op de ontwikkeling van de consumptieprijsindex. Ondanks de verdere toename van de werkloosheidsgraad en de stagnering van het consumentenvertrouwen zou de spaarquote verder afnemen in 2004, waardoor de groei van de particuliere consumptie uitkomt op 2 %.

Rol van netto-uitvoer wordt in 2005 overgenomen door de binnenlandse vraag

De groei van de Belgische buitenlandse afzetmarkten zou in 2005 niet verder aantrekken. De kleine versnelling van de economische groei in de eurozone (2 % in 2005 tegenover 1,8 % in 2004) wordt immers geneutraliseerd door een groeiverzwakking in de VS en Japan. De wisselkoers van de euro zou stabiliseren en daardoor geen verder competitie

viteitsverlies meer veroorzaken, waardoor toch een verdere versnelling van de uitvoergroei (tot 5,5 %) verwacht wordt.

Door de verbeterde concurrentiepositie zien de binnenlandse bedrijven hun afzetmogelijkheden verder toenemen en trekken de bedrijfsinvesteringen aan tot 4,7 %. Daarnaast wordt verwacht dat de

infrastructuurwerken van de lokale overheden een hoge vlucht zullen nemen in de aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen in 2006. Als gevolg daarvan zou de groei van de overheidsinvesteringen in 2005 aanzienlijk versnellen en een positieve bijdrage van 0,4 procentpunt tot de economische groei leveren.

Nadat de spaarquote in de jaren 2003 en 2004 met in totaal 1,4 procentpunt is afgenomen, wordt verwacht dat de spaarneiging van de gezinnen zal stabiliseren. Zowel de particuliere consumptie als het reëel beschikbaar inkomen van de gezinnen zouden volgend jaar met 1,7 % toenemen. De groei van de investeringen in woongebouwen zou verder vertragen tot 2 %.

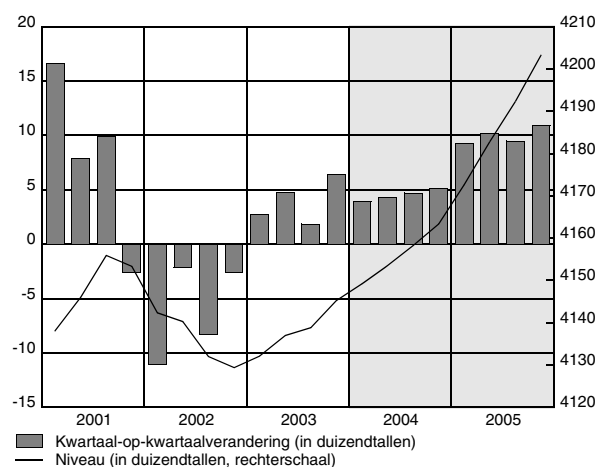
Een en ander maakt dat de economische groei volgend jaar grotendeels zou gedragen worden door de binnenlandse vraag, die in 2005 verder aantrekt tot 2,6 %. In combinatie met de sterkere uitvoergroei wakkert dat de invoer aan, waardoor de netto-uitvoer neutraal zou zijn voor de economische groei.

Van het laatste kwartaal van 2001 tot en met eind 2002 evolueerde de binnenlandse werkgelegenheid in dalende lijn. Ondanks de bescheiden economische groei, werd die daling reeds begin 2003 omgebogen. In weerwil van het ongunstige niveau dat bereikt was begin 2003, lag het jaargemiddelde niveau toch 2 300 personen hoger dan het gemiddelde peil van 2002. Dit jaar en vooral volgend jaar zou de kwartaal-op-kwartaaltoename van de binnenlandse werkgelegenheid versnellen wat aanleiding zou geven tot een jaargemiddelde stijging van respectievelijk 17 700 en 31 700 personen. De werkgelegenheidsgraad zou slechts langzaam stijgen (van 61,6 % in 2003 tot 62 % in 2005) doordat de werkgelegenheidscreatie nauwelijks de toename van de bevolking op arbeidsleeftijd overtreft. De werkloosheidsgraad zou dit jaar voor het derde jaar op rij oplopen en pas in 2005 een zeer bescheiden daling vertonen.

De inflatie, gemeten aan de hand van het nationaal indexcijfer van de consumptieprijzen, zou dit jaar en volgend jaar respectievelijk 2,1 % en 2 % bedragen. Hoewel de onderliggende inflatie, die de fundamentele tendens van de consumptieprijzen weergeeft, verder zou terugvallen van 2 % vorig jaar tot 1,6 % in 2004 en 1,5 % in 2005, zou die afname ruimschoots gecompenseerd worden door de recente olieprijsstijgingen en de verdere uitdoving van het neerwaartse effect van de afschaffing/vermindering van het kijk- en luistergeld (afhankelijk van het gewest). De gezondheidsindex, die niet beïnvloed wordt door de prijsstijgingen van motorbrandstoffen, zou dit en volgend jaar minder snel toenemen dan de nationale consumptieprijsindex (1,6 % in 2004 en 1,7 % in 2005).

Als gevolg van de overschrijding van de spilindex in september 2004, zullen de sociale uitkeringen in oktober 2004 en de wedden van het overheidspersoneel in november 2004 met 2 % aangepast worden aan de toegenomen levensduurte. Overeenkomstig de maandvooruitzichten voor de gezondheidsindex zou de spilindex (die momenteel 116,15 bedraagt) in 2005 niet overschreden worden.

FIGUUR 2 Kwartaalverloop van de binnenlandse werkgelegenheid
(gegevens gecorrigeerd voor seizoeninvloeden)

Bron: INR, FPB

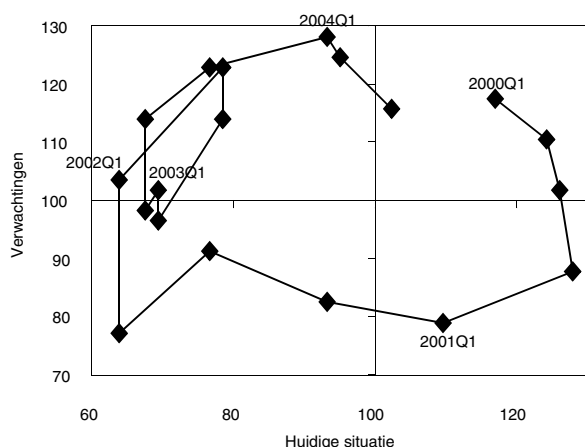
1. De Belgische conjunctuur in internationaal perspectief

►► Internationale conjunctuur in 2004 en 2005

Na een markante stijging in de tweede helft van 2003 heeft de krachtige groei van de wereldeconomie tijdens het eerste kwartaal 2004, zowel in de Verenigde Staten als in Japan, en in mindere mate in Europa, andermaal verrast. In het tweede kwartaal van 2004 groeide de activiteit aan een matiger tempo.

De groei van de wereldeconomie wordt in het tweede deel van het jaar getemperd, deels onder invloed van de vertraging in Amerika die naar de andere economieën wordt verspreid, en deels als gevolg van de forse stijging van de energieprijzen, die op een hoog niveau blijven gedurende de rest van het jaar. De verslechtering van het economisch klimaat op mondiaal vlak komt duidelijk tot uiting in figuur 3. Het sentiment over de huidige economische situatie verbeterde nog wel, maar de verwachtingen over de toekomstige economische toestand vallen terug.

FIGUUR 3 Beoordeling van de mondiale economische toestand

Bron: Ifo World Economic Survey, FPB

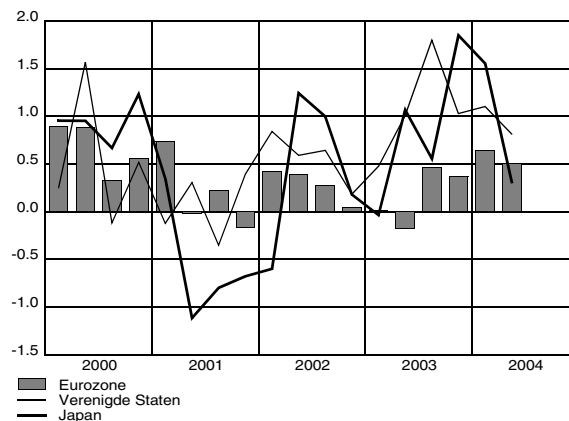
Het herstel van de beurzen, dat sinds het voorjaar van 2003 aan de gang is, verloor tijdens de laatste maanden aan kracht, vooral door nieuwe geopolitieke spanningen in het Midden-Oosten. De beurzen hebben onder invloed van de prijsstijging van petroleumproducten en enkele slechte resultaten in de technologische sector tijdens de zomer zelfs enige verliezen geleden.

De groei van de *wereldhandel* is tijdens de eerste helft van 2004 vertraagd na het bijzonder hoge tempo in het tweede semester 2003. Op jaarbasis zou de internationale goederenhandel met ongeveer 8 % toenemen in 2004 en met 7 % volgend jaar. Zolang de inflatoire spanningen als gevolg van hogere olie-

prijzen onder controle blijven, zullen de financiële voorwaarden een gunstige voedingsbodem zijn voor de groei.

Na een indrukwekkende groei van 1,8 % in het derde kwartaal van 2003, schakelde de *Amerikaanse economie* over naar een matiger groeitempo van ongeveer 1,1 % in het laatste kwartaal van 2003 en het eerste kwartaal van 2004. In het tweede kwartaal van 2004 viel de groei verder terug naar 0,7 %, wat vooral een gevolg was van een forse vertraging in de particuliere consumptie.

FIGUUR 4 Verloop van het bbp op kwartaalbasis
Kwartaal-op-kwartaal groeivoeten tegen
constante prijzen
(seizoengezuiverde gegevens)

Bron: Nationale bronnen, Eurostat

Die vertraging heeft meerdere oorzaken. Het effect van de belastingverlagingen is uitgedoofd, de hypotheekherfinancieringen stokken door de oplopende langetermijnrente en het monetair beleid geeft geen bijkomende impulsen meer aan de rentegevoelige consumentenbestedingen. Bijkomende redenen voor de vertraging zijn de olieprijsstijging (die relatief sterker doorweegt in de Amerikaanse dan in de Europese gezinsbudgetten) en de tragere jobcreatie van de afgelopen maanden. Na een gemiddelde maandelijkse groei van 225 000 jobs in de eerste 5 maanden van dit jaar, viel de gemiddelde toename terug tot slechts 104 000 jobs in de periode juni-augustus.

In de komende kwartalen zou de particuliere consumptie ondersteund moeten worden door de loongroei. De reële lonen lagen in juli 2004 een kleine 3 % hoger dan in juli 2003, een aanzienlijke stijging vergeleken met de stagnatie in de eerste 20 maanden van het Amerikaans economisch herstel, maar niet van die aard om een hernieuwde "boom" van de consumentenuitgaven te verwachten.

De sterk opgelopen capaciteitsbezettingsgraad in de verwerkende nijverheid en de nog steeds gunstige groeivoorzichten wijzen op een positieve groei van de bedrijfsinvesteringen. Ook hier kan echter een vertraging verwacht worden, vooral omwille van het uitdoven van de fiscale gunstmaatregel (versnelde afschrijving) tegen het einde van dit jaar.

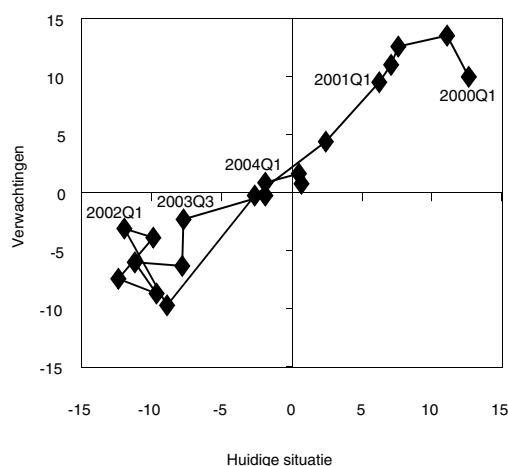
De uitvoergroei was zeer dynamisch in het afgelopen jaar, dankzij de aantrekkende wereldhandel en de verzwakking van de dollar. Door de sterke invoergroei bleef de bijdrage van de netto-uitvoer echter negatief. Enkel in het tweede kwartaal was er een aanzienlijk verbetering van de netto-uitvoer. Recente indicatoren wijzen echter op een aanzienlijke vertraging van de uitvoergroei.

De Amerikaanse economie lijkt dus op weg naar een groeivertraging in vergelijking met het voorbije anderhalf jaar. Voor 2004 zou de Amerikaanse groei 4,3 % bedragen, terwijl voor 2005 een groei van 3,4 % wordt verwacht¹.

In de eurozone werd het economisch herstel in het tweede kwartaal van 2004 voortgezet en is het krachtiger gebleken dan verwacht (een kwartaalgroei van het reëel bbp van +0,5 %, na +0,6 % in het eerste kwartaal). Zowel de netto-uitvoer als de particuliere consumptie hebben daartoe bijgedragen. Daarentegen oefent de stijging van de energieprijzen druk uit op de consumptieprijzen, waardoor de inflatie sedert maart 2004 hoger blijft dan 2 %. De inflatoire impact van de duurder wordende energieproducten wordt evenwel afgezwakt door de gematigde loonontwikkeling in de eurozone (in het eerste kwartaal van 2004 zijn de lonen slechts met 2,2 % gestegen (jaar-op-jaartoe name), d.i. bijna hetzelfde tempo als tijdens de twee voorgaande kwartalen) en door het cyclisch herstel van de productiviteit dat de loonkosten per eenheid product terugdringt.

Door de voorziene groeivertraging van de wereld-economie, heeft de impuls die uitgaat van de buitenlandse handel voor de Europese groei mogelijk reeds zijn hoogtepunt bereikt in de eerste helft van 2004. In die context speelt de heropleving van de binnenlandse vraag in de eurozone een cruciale rol. De investeringen in de eurozone worden echter neerwaarts beïnvloed door de zwakte van de Duitse investeringen, terwijl ook de groeicijfers van de particuliere consumptie worden gedrukt door de zwakke Duitse resultaten. De recentste enquêtes van het Ifo bevestigen dat het Duitse herstel voornamelijk van de buitenlandse vraag komt en zich nog niet heeft uitgebreid tot de binnenlandse afzet.

FIGUUR 5 **Beoordeling van de economische toestand in de eurozone**
Gemiddelden van enquêteresultaten

Bron: Europese Commissie, FPB

Nochtans waren de voorwaarden voor een consolidatie van de groei tijdens de zomer vervuld. Door de enquêtes werd een verder herstel van het privéverbruik aangekondigd, en een herneming van de privé-investeringen. Toch wordt dit optimisme lichtjes getemperd door het geringe herstel van de arbeidsmarkt in de eurozone en de forse stijging van de energieprijzen. De economie van de eurozone zou zich bijgevolg aan een bescheiden tempo herstellen. De huidige consensus is dat de groei in de eurozone dit jaar oploopt tot 1,8 % en 2 % volgend jaar.

Het herstel van de *Japanse economie*, met een forse groei in het vierde kwartaal van 2003 (+1,8 %), zette zich door in het eerste kwartaal van 2004 met 1,6 %. In het tweede kwartaal viel de groei echter terug tot 0,4 %.

De heropleving begon in 2002 met een positieve uitvoergroei, die de productie en de bedrijfswinsten aanzwengelde. De hogere winsten en de sterke buitenlandse vraag lieten bedrijven toe om aan uitbreidingsinvesteringen te doen, wat op zijn beurt de vraag bij binnenlands georiënteerde bedrijven deed stijgen. De particuliere consumptie leverde in de afgelopen drie kwartalen een sterke bijdrage tot de groei als gevolg van de verbetering van de situatie op de arbeidsmarkt.

Aangezien de sterkere groeicijfers zich nog nauwelijks vertaald hebben in hogere reële lonen en de groei op mondiaal vlak lijkt te vertragen - terwijl de Japanse groei nog altijd sterk steunt op zijn uitvoer - is een lagere kwartaalgroei in de tweede helft van dit jaar en ook volgend jaar waarschijnlijk. De eerste tekenen van vertraging zijn reeds aanwezig en de werkloosheidsgraad is opnieuw opgelopen tijdens de zomermaanden. Niettemin zou de groei dit jaar nog 4,3 % en volgend jaar 2,2 % bedragen.

(1) Volgens de consensusvoorspellingen van The Economist gepubliceerd in september.

De groeivertraging in Zuidoost-Azië is mede toe te schrijven aan de prestaties van de *Chinese economie*. Die lijkt op weg naar een minder uitgesproken economische groei. Zo lijkt de Chinese overheid erin geslaagd om via kredietbeperkende maatregelen de

groei in het tweede kwartaal van 2004 te vertragen, zonder een al te sterke afremming. Rekening houdend met de groeivoorzichten voor China, die voor dit jaar nog rond 9 % schommelen, zouden die maatregelen misschien niet volstaan.

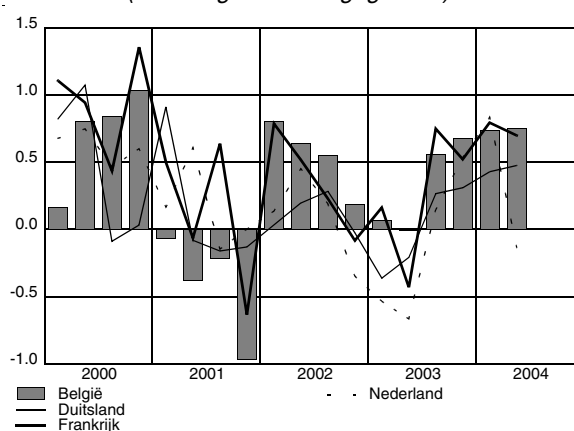
➤➤ De conjunctuur in België en de drie belangrijkste handelspartners

Tijdens de eerste twee kwartalen van 2004 is de trimestriële economische groei sneller gebleken in België (respectievelijk +0,7 % en 0,8 %) en Frankrijk (0,8 % tijdens de twee kwartalen) dan gemiddeld in de eurozone. Zowel in België als in Frankrijk wordt deze prestatie verklaard door de sterk positieve bijdrage van de investeringen in woningen en de particuliere consumptie tot de economische groei.

Aangetrokken door de uitvoer, versnelde de groei van de Duitse economie tijdens de eerste helft van 2004 (kwartaalcijfers van resp. +0,4 %, en +0,5 %). De sterke Duitse uitvoer heeft daardoor tot dusver de zwakte van de binnenlandse vraag kunnen compenseren. Daarentegen heeft Nederland, waarvan men dacht dat het na de gunstige resultaten van het laatste kwartaal van 2003 en het eerste kwartaal van dit jaar uit de problemen zou geraken, in het tweede kwartaal 2004 opnieuw een terugval van het bbp gekend. In 2003 leed de Nederlandse groei duidelijk onder het concurrentieverlies dat toe te schrijven is aan de loonkostenstijging van de jongste jaren. Hoewel de Nederlandse uitvoer zich dit jaar herstelt, wordt het beschikbaar inkomen van de gezinnen beknot door een zeer matige loonevolutie (het soci-

aal pact voorziet een contractuele nulgroei van de lonen in 2005) alsmede een lastenverzwaring. Zowel in Nederland als in Duitsland zal de economische groei volgend jaar nog lijden onder de geringe verbetering van de arbeidsmarktsituatie.

FIGUUR 6 Verloop van het bbp op kwartaalbasis
Kwartaal-op-kwartaal groeivoeten tegen
constante prijzen
(seizoengezuiverde gegevens)

Bron: Nationale bronnen, INR

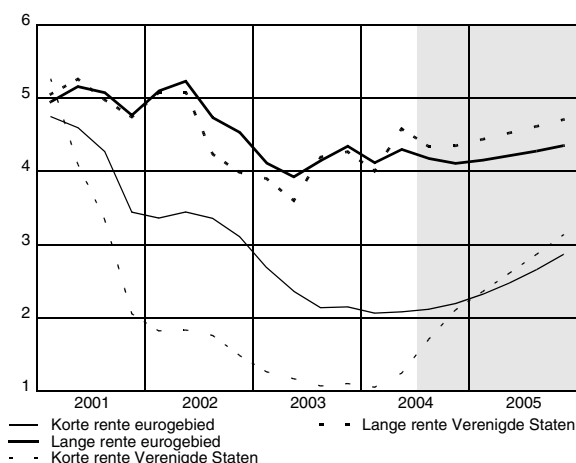
➤➤ Evolutie op de financiële markten²

Rentevoeten

Ondanks het sterke groeitempo van de Amerikaanse economie in het derde en vierde kwartaal van 2003, besliste de Federal Reserve begin 2004 om de basisrente op zijn historisch lage niveau van 1 % te houden. De jobcreatie bleef immers zeer zwak en de vrees bestond dat de heropleving niet duurzaam zou zijn zonder bijkomende fiscale stimuli. Doordat de groei in het eerste kwartaal van 2004 boven de potentiële groei uitkwam, de jobcreatie fors aantrok en de kerninflatie aanzienlijk toenam schakelde de Fed over op een politiek van geleidelijke monetaire

verstrakking. Zowel in de maand juni als in augustus werd de basisrente met 25 basispunten opgetrokken. De politiek van geleidelijke kleine renteverhogingen wordt weerspiegeld in de termijnkoersen voor de kortetermijnrente. Tegen eind dit jaar anticiperen de financiële markten op bijkomende renteverhogingen voor ruim 0,5 procentpunt en tegen eind 2005 nog eens 1 procentpunt. De gemiddelde 3-maands rente zou daardoor oplopen van 1,2 % in 2003 tot 1,5 % in 2004 en tot 2,7 % in 2005.

(2) Deze technische hypothesen zijn gebaseerd op de termijnkoersen van begin september 2004.

FIGUUR 7 Verloop van de rentevoeten: eurogebied en Verenigde Staten*Kwartaalgegevens in procent*

Bron: Datastream, FPB

De ECB houdt de rente vooralsnog onveranderd op 2 %, ondanks de sterkere economische groei in de eerste jaarhelft en de inflatie die sinds april meer dan 2 % bedraagt. De inflatie bereikte in het voorjaar zelfs even 2,5 % op jaarbasis, maar deze stijging was veeleer het gevolg van fors opgelopen olieprijsen en prijsverhogingen van administratieve aard (accijnzen op tabak en alcohol, hogere medische contributies) dan wel een teken van echte inflatoire spanningen in de economie. Zolang er geen 'tweede-ronde-effecten' merkbaar zijn (doorsijpe-

Wisselkoersen

De toestand van de Amerikaanse economie - een stijgend tekort op de lopende rekening, de halvering van de groei tussen het derde en het vierde kwartaal van 2003 en het uitblijven van een sterke jobcreatie - duwde de dollar naar nieuwe laagtes tegenover de euro in het begin van 2004 (1,28 dollar per euro). Vanaf midden februari trok de jobgroei echter fors aan. Dat creëerde verwachtingen voor renteverhogingen, waardoor de dollar apprecieerde. Vanaf midden juni stopte deze tendens, omdat weer vragen over de Amerikaanse groeivoorzichten de kop opstaken. Sindsdien schommelt de euro-dollar koers tussen 1,20 en 1,25 dollar per euro.

➤➤ Onzekerheid in verband met de internationale omgeving

De voornaamste onzekerheid voor de internationale omgeving ligt bij de evolutie van de energieprijzen. Door de aanwakkerende wereldvraag naar ruwe aardolie en de trage ontwikkeling van de productiecapaciteit (een gevolg van een gebrek aan investeringen in de OPEC-landen) is het aanbodoverschot van olie naar het laagste niveau in 30 jaar

len van hogere inflatiecijfers in hogere looneisen) lijkt er niet direct een reden om de kortetermijnrente op te trekken. Ook de stagnering van de voorlopende indicatoren en de povere jobcreatie wijzen hierop. Begin september wees de ECB evenwel op de verbeterde groeivoorzichten. De financiële markten voorzien momenteel een eerste renteverhoging van 0,25 procentpunt begin 2005. In de rest van dat jaar worden bijkomende renteverhogingen voor 0,5 procentpunt verwacht, waardoor de gemiddelde kortetermijnrente zou oplopen van 2,1 % in 2004 tot 2,6 % in 2005.

De aanvankelijk zeer zwakke arbeidscijfers voor de Amerikaanse economie en daarmee ook het vermoeden van het uitblijven van monetaire verstrakking deden de Amerikaanse langetermijnrente weer onder 4 % dalen in maart. De jobcreatie trok nadien echter fors aan en de Amerikaanse centrale bank leek een eerste renteverhoging te overwegen. De vrees voor een aanzienlijke monetaire verstrakking leidde aanvankelijk tot een sterke toename van de langetermijnrente, maar geruststellende signalen van de Federal Reserve en de publicatie van minder goede economische cijfers kalmeerden de obligatiemarkten. De Europese langetermijnrente volgde min of meer de bewegingen van de Amerikaanse langetermijnrente. Rekening houdend met het toekomstige profiel voor de kortetermijnrente, zou de Amerikaanse langetermijnrente eind 2004 een niveau van 4,4 % bereiken en 4,7 % eind 2005. De tienjaarsrente in de eurozone zou dan resp. 4,1 % en 4,4 % bedragen.

In januari van dit jaar bevond de nominale effectieve wisselkoers van de euro zich nog ongeveer 10 % hoger dan één jaar voordien. In augustus was die jaar-op-jaarwijziging echter terugvallen tot 2,5 %.

Op basis van de termijnkoersen wordt een stabiel eurodollar-profiel verwacht tot eind 2005 (rond 1,215). In dat geval zou de effectieve wisselkoers voor België met 0,9 % appreciëren in 2004 en quasi ongewijzigd blijven in 2005 (+0,1 %), tegenover een appreciatie van 3,8 % in 2003.

gezakt. Daardoor heeft elke mogelijke belemmering van de productie (bijv. geopolitieke spanningen in het Midden-Oosten, onzekerheid rond de Russische oliegi-gigant Yukos, stakingen in Venezuela, opstand in Nigeria,...) een directe impact op de olieprijs. De volatiliteit van de olieprijsen wordt nog in de hand gewerkt door de transacties op de termijnmarkten.

De termijnnoteringen op de financiële markten vertonen een aanhoudende daling van de Brent-olieprijs vanaf oktober 2004 tot iets boven 38 USD in december 2005, nog ruim boven de huidige prijsvork van de OPEC, of zelfs boven de prijsvork die de OPEC mogelijk wil officialiseren (namelijk 28 à 34 USD) om het verlies aan ontvangsten te dekken dat verband houdt met de depreciatie van de dollar.

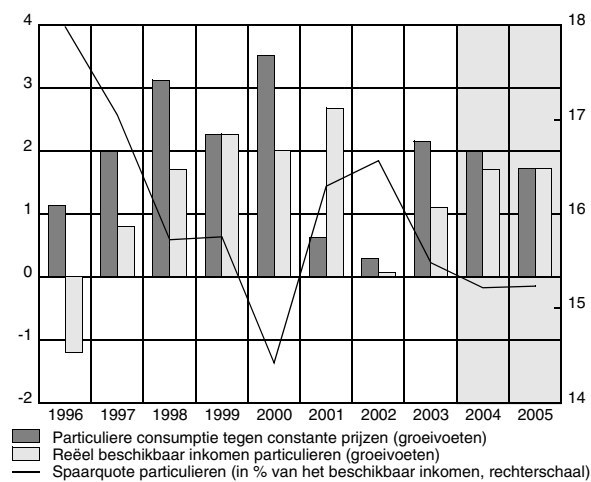
Ondanks de sterke stijging van de olieprijsen blijven de inflatoire spanningen onder controle en blijft de economische weerslag beperkt. Indien de energieprijzen verder zouden stijgen en/of permanent op een hoog niveau blijven, dan zou dat kunnen leiden tot aanzienlijke prijsstijgingen, hetzij rechtstreeks via de desbetreffende producten, hetzij onrechtstreeks via hogere looneisen. De verwachte koopkrachtvermeerdering van de Europese gezinnen en de herneming van de bedrijfsinvesteringen zou worden aangetast.

2. De bestedingscomponenten van het bbp

►► Consumptieve bestedingen van de particulieren

De koopkracht neemt met 1,7 % in 2004 beduidend sterker toe dan vorig jaar (1,1 %). Enerzijds wordt de evolutie van het reëel beschikbaar inkomen dit jaar minder ondersteund door de hervorming van de personenbelasting, maar anderzijds zorgt de verdere economische opleving voor meer jobs en is er ook geen verdere daling meer van de netto-inkomsten uit vermogen. Toch blijven de consumptieve bestedingen behoorlijk dynamisch met een groei van 2 %, waardoor de spaarquote verder daalt van 15,5 % in 2003 naar 15,2 % in 2004.

FIGUUR 8 Particuliere consumptie, beschikbaar inkomen en spaarquote

Bron: INR, FPB

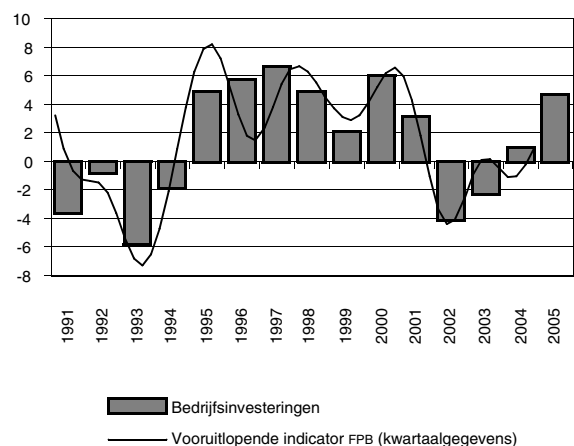
Uit de NBB-enquête blijkt dat het consumentenvertrouwen in 2003 relatief zwak is gebleven, in het bijzonder ten aanzien van de werkloosheidsvooruitzichten. In de eerste maanden van 2004 herstelde het consumentenvertrouwen zich en werd het particulier verbruik bovendien gestimuleerd door het tweejaarlijks autosalon. Verwacht wordt dat de consumenten zich terughoudender opstellen in de tweede jaarhelft, gezien de relatief zwakke toename van het reëel beschikbaar inkomen. De hoge energieprijzen blijven de koopkracht aantasten³. Bovendien blijft de werkloosheidsgraad hoog en trekt het consumentenvertrouwen sedert april niet meer verder aan. In 2005 zou de particuliere consumptie met een groei van 1,7 % opnieuw in de pas lopen met de koopkrachtontwikkeling, waardoor de spaarquote stabiliseert op 15,2 %.

- (3) Zowel in 2003, 2004 als 2005 stijgt de gezondheidsindex, die van belang is voor de indexering van de lonen en de sociale uitkeringen, minder snel dan de algemene index der consumptieprijzen. De hoge energieprijzen tasten uiteraard ook de andere (niet-geïndexeerde) inkomenscomponenten aan in reële termen.

►► Bedrijfsinvesteringen

Na twee opeenvolgende jaren van inkrimping (resp. -4,1 % en -2,3 % in 2002 en 2003) herneemt de investeringsactiviteit dit jaar, zij het met amper 1 % op jaarbasis. Dat cijfer is evenwel neerwaarts beïnvloed door de zwakke kwartaal-op-kwartaalgroei in 2003, wat leidt tot een ongunstig startpunt in 2004. Bovendien zou de investeringsactiviteit van de ondernemingen pas vanaf de tweede jaarhelft van 2004 opnieuw aan kracht winnen. De bedrijfsinvesteringen leveren daardoor opnieuw een positieve - zij het kleine - bijdrage van 0,1 procentpunt tot de economische groei (na 2 jaren met een negatieve bijdrage). Met een sterk jaarcijfer van 4,7 % overtreft de groei van de bedrijfsinvesteringen de bbp-groei in 2005 en wordt ze opnieuw een belangrijke groeimotor.

FIGUUR 9 Bedrijfsinvesteringen
Jaar-op-jaar groeivoeten

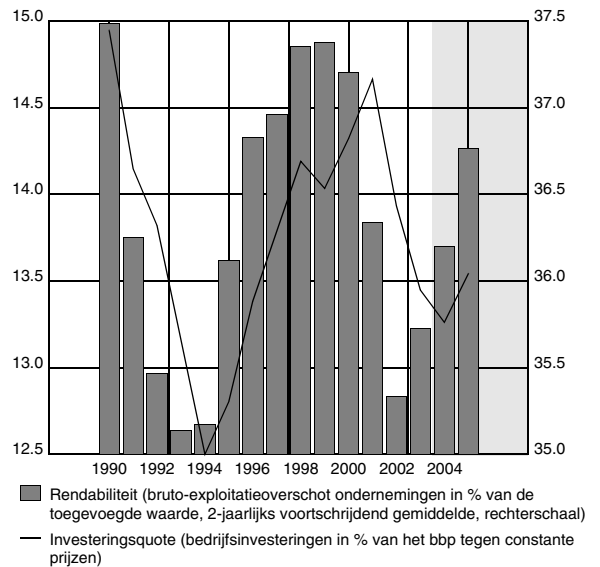

Bron: INR, FPB

De investeringsquote tegen constante prijzen herneemt enigszins tot 13,5 % van het bbp in 2005, maar blijft nog ruim onder het gemiddelde van de afgelopen vijf jaar (14,1 % over de periode 1999-2003).

De herwonnen dynamiek van de bedrijfsinvesteringen is toe te schrijven aan de gunstige vraagperspectieven, aan de oplopende capaciteitsbezettingsgraad en aan de sterkere winstgroei. De winstmarge per product verbetert door de appreciatie van de euro tot 2004 en door de gematigde ontwikkeling van de loonkost per eenheid product. Het ruimere bruto-exploitatieoverschot vergroot de eigen financiële mogelijkheden. Daarnaast blijven ook de externe financieringsvoorwaarden aantrekkelijk als gevolg van de lage rentevoeten.

FIGUUR 10 Investeringsquote en rendabiliteit in de marktsector

Bron: INR, FPB

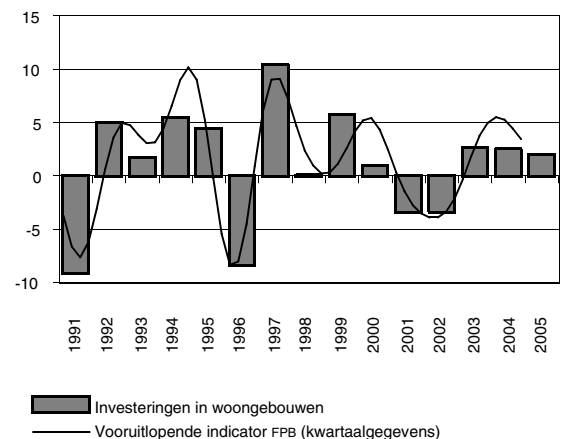
➤➤ Investerings in woongebouwen

De investeringen in woningbouw werden in 2001 en 2002 teruggeschroefd (resp. -3,4 % en -3,3 %). Het economisch herstel zette blijkbaar een inhaalbeweging op gang, want de woningbouw herpakte zich in de loop van 2003 met een groei van 2,7 %. De lage hypothecaire rente en de koopkrachtverbetering hebben ongetwijfeld een aantal bouwlustigen aangespoord om hun plannen te realiseren. Mogelijk werden aandelen relatief minder aantrekkelijk als alternatieve belegging door de onzekerheid en de volatiliteit van de financiële markten, aangezien de vastgoedprijzen op de secundaire markt verder opliepen.

Bovenstaande determinanten zouden ook in 2004 en 2005 de woningbouw ondersteunen, waardoor deze ook in 2004 en 2005 dynamisch blijft met groeivoeten van resp. 2,5 % en 2 %. De woningbouw bleef ook gedurende de eerste jaarhalf van 2004 erg dynamisch. Enquêtes bij architecten omtrent het verloop van ontwerpen van woningen, die drie tot vier kwartalen voorlopen op de activiteit in de woningbouwsector, vertonen geen verdere verbete-

ring sinds het derde kwartaal van 2003, wat wijst op een gematigder ontwikkeling van de woningbouw vanaf de tweede jaarhalf van 2004.

FIGUUR 11 Investerings in woongebouwen
Jaar-op-jaar groeivoeten

Bron: INR, FPB

➤➤ Overheidsbestedingen

Met een toename van resp. 1,3 % en 1,9 % tegen constante prijzen zou de overheidsconsumptie in 2004 en in 2005 beduidend trager groeien dan gemiddeld over de afgelopen vijf jaar. De loonmassa in de overheidssector, die meer dan de helft uitmaakt van de overheidsconsumptie, zou op een zwakker groeitempo overschakelen tegen constante prijzen (0,8 % in 2004 en 1,1 % in 2005 tegenover 1,7 % gemiddeld over de voorbije vijf jaar). De overheidstewerkstelling zou immers licht afnemen in beide jaren. Ook

de sociale uitkeringen in natura, die bijna een derde van de overheidsconsumptie vertegenwoordigen, zouden minder sterk toenemen (met respectievelijk 2,5 % en 3 %, tegenover 4,6 % gemiddeld over 1999-2003).

Het profiel van de overheidsinvesteringen hangt in de eerste plaats samen met de infrastructuurwerken van de lokale overheid, die ongeveer de helft van het totaal vertegenwoordigen. De investeringen

van de lokale overheid volgen een cyclus die verband houdt met de gemeenteraadsverkiezingen, waarbij zij sterk aangroeien in 2005, met het oog op de verkiezingen in het daaropvolgende jaar. Daarnaast wordt het groeicijfer van de overheidsinvesteringen in 2005 opwaarts beïnvloed doordat er – in tegenstelling tot 2004 – geen belangrijke verkoop van overheidsgebouwen is gepland door de federale overheid⁴. De overheidsinvesteringen zouden in elk geval een aanzienlijke stimulans leveren aan

➤➤ Voorraadwijzigingen

In 2002 leverden de voorraadwijzigingen nog een aanzienlijke bijdrage van 0,6 procentpunt tot de economische groei, die amper 0,9 % bedroeg. In 2003 daarentegen speelde de voorraadcyclus op jaarbasis nauwelijks een rol (+0,1 procentpunt). De voorraadvorming zou in 2004 opnieuw aan belang winnen, aangezien het aantal ondernemers dat zijn voorraadniveau als te laag bestempelde toenam in de tweede jaarhalf van 2003. In de eerste helft van dit jaar werd dan ook een sterke stijging van de voor-

➤➤ Uitvoer en invoer

Bij de vooruitzichten van de Belgische uitvoer zijn twee factoren van belang: de wisselkoersbewegingen en de evolutie van de buitenlandse afzetmarkten.

In 2003 was er een aanzienlijke appreciatie van de effectieve wisselkoers voor België (+3,8 %). Dit verslechterde de concurrentiepositie van de Belgische exporteurs. In 2004 zou de effectieve wisselkoers voor België verder appreciëren (+0,8 %), maar de appreciatie situeert zich vooral in de eerste jaarhalf, waardoor het negatieve effect op de Belgische competitiviteit zal afnemen tegen het einde van het jaar. In 2005 zou de effectieve wisselkoers stabiliseren.

De buitenlandse afzetmarkten van België zouden dit jaar een groei van 6,9 % laten optekenen (vergeleken met 3,3 % in 2003). De groei situeert zich vooral in de eerste jaarhalf, terwijl een zekere vertraging in de tweede jaarhalf zou optreden⁵. In 2005 zou de groei van de buitenlandse afzetmarkten van België op 6,8 % uitkomen. Dat is nauwelijks lager dan het jaar voordien omdat voor de Belgische uitvoer vooral de eurozone als afzetmarkt van belang is. Volgens de laatste consensusvoorspellingen⁶ zou de groei in de eurozone in 2005 2 % bedragen tegenover 1,8 % in 2004. Vooral de verbetering van de groeivoorzichten voor Duitsland is hiervoor verantwoordelijk.

(5) Zie hoofdstuk 1.

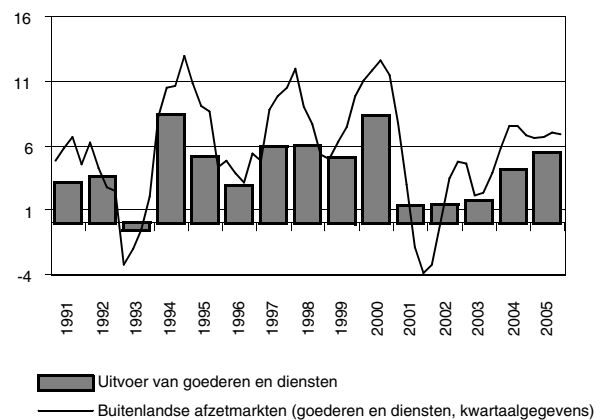
(6) Volgens de consensusvoorspellingen van The Economist gepubliceerd in september.

de economische groei in 2005 (een bijdrage van 0,4 procentpunt). De investeringsquote van de overheid trekt tijdelijk aan van 1,6 % in de jaren 2003-2004 tot 2 % in 2005, maar blijft historisch gezien beduidend onder het niveau van de jaren 70 en 80.

(4) Verkopen van overheidsgebouwen worden in de nationale rekeningen geboekt als een desinvestering van de overheid en als een bijkomende investering voor de ondernemingen.

raadvorming opgetekend, in anticipatie op de economische heropleving. Sindsdien blijft het aantal ondernemers met een ontoereikend voorraadniveau min of meer ongewijzigd, waardoor de heropbouw van de voorraden in de tweede jaarhalf zou vertragen. In 2004 zou de voorraadopbouw een impuls van 0,3 procentpunt op jaarbasis leveren. Voor 2005 zouden de voorraadveranderingen neutraal zijn voor de economische groei.

FIGUUR 12 Uitvoer van goederen en diensten
Jaar-op-jaar groeivoeten

Bron: INR, FPB

In 2004 zou de uitvoergroei aanzienlijk versnellen tot 4,2 % en daarmee de drijvende kracht zijn achter de versnelling van de Belgische economische groei. De netto-uitvoer levert een positieve bijdrage tot de economische groei a rato van 0,4 procentpunt (na een negatieve bijdrage van 0,4 procentpunt in 2003). In 2005 zouden de uitvoer- en invoergroei ongeveer aan hetzelfde tempo stijgen (respectievelijk 5,5 % en 5,6 %). De verdere versnelling van de uitvoer is mogelijk door de stabilisering van de wisselkoers, waardoor geen verder competitiviteitsverlies wordt geleden. In combinatie met de forse toename van de binnenlandse vraag leidt dat tot een aanzienlijke

stijging van de invoerbehoefte, waardoor de netto-uitvoer volgend jaar neutraal wordt voor de economische groei.

Door de appreciatie van de euro dalen de internationale prijzen zonder energie - uitgedrukt in euro - in 2004 voor het derde jaar op rij. In 2005 zouden deze prijzen licht oplopen door de stabilisering van de wisselkoers. De globale invoerprijzen stijgen

echter met resp. 1,9 % en 1,5 % in 2004 en 2005 omwille van de duurdere energieproducten. De Belgische exporteurs zouden hun prijzen met respectievelijk 1,7 % en 1,4 % verhogen, met een bescheiden verslechtering van de ruilvoet tot gevolg. Het saldo van de lopende verrichtingen met het buitenland zou - uitgedrukt in procent van het bbp - in 2004 en 2005 ongeveer op het niveau van 2003 blijven, nl. 3,8 %.

➤➤ Reëel bruto nationaal inkomen

De groei van het reëel bruto nationaal inkomen (bni) is, samen met de evolutie van het nationaal indexcijfer der consumptieprijzen, bepalend voor de aan de gemeenschappen en gewesten over te dragen fiscale ontvangsten. Het reëel bni is een nationaal concept (inkomen van de ingezetenen), terwijl het bbp tegen constante prijzen de geproduceerde toegevoegde waarde binnen de landsgrenzen omvat. Het verschil tussen beide parameters wordt gevormd door de ontwikkeling van de netto primaire inkomens vanuit het buitenland en door de evolutie van de ruilvoet⁷.

Ook in 2004 en 2005 zou het reëel bni minder sterk groeien dan het bbp tegen constante prijzen door een negatieve ruilvoetontwikkeling. De verdere prijsstijging van de ruwe olie wordt niet (volledig) opgevangen door het wisselkoersverloop. Dit jaar zou de euro met ruim 8 % appreciëren t.o.v. de Amerikaanse munt, maar stijgt de olieprijs in dollar met bijna 30 %. In 2005 zou een lichte depreciatie van de euro volgen, terwijl de olieprijs in dollar verder toeneemt met ruim 4 %. Over beide jaren samen bedraagt de toename van het reëel bni 4,7 % tegenover 5 % voor het bbp tegen constante prijzen.

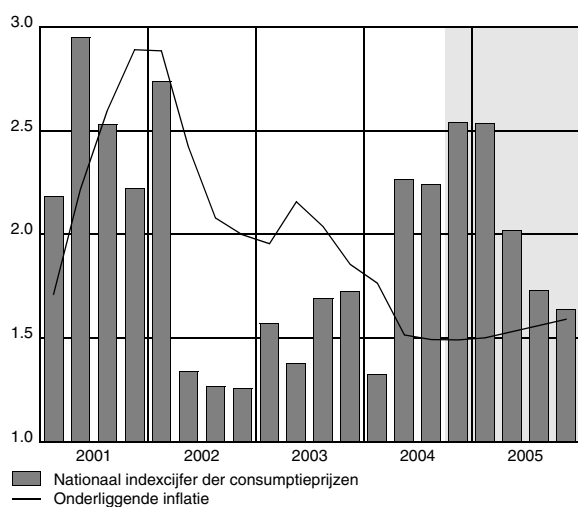
(7) Voor een gedetailleerde beschrijving van het begrip reëel bruto nationaal inkomen, zie: INR, Economische Begroting 2001, februari 2001.

3. Ontwikkeling van prijzen en lonen

►► Binnenlands prijsverloop

De inflatie, gemeten aan de hand van het nationaal indexcijfer voor consumptieprijzen (NICP), kwam in maart 2004 op 1,1 % terecht. Dat lage peil werd vooral bereikt door de afname van de jaar-op-jaargroei van de olieprijsen als gevolg van de forse toename een jaar eerder, te wijten aan het uitbreken van de oorlog in Irak. Daarnaast gaat ook een neerwaartse invloed op de prijzen uit van de onderliggende inflatie⁸, die – met uitzondering van een stabilisatie tijdens de eerste helft van 2003 – sinds begin 2002 in dalende lijn evolueert. Sinds april wordt de inflatie gedetermineerd door het verloop van de brandstof- en energieprijzen die op hun beurt bepaald worden door de prijsevolutie van ruwe aardolie. Het zeer geringe aanbodoverschot zorgt er de laatste maanden voor dat de Brent olieprijs uitgedrukt in dollar hoge toppen scheert. De prijs voor een vat Brent steeg van 31 dollar begin 2004 tot bijna 43 dollar in augustus. De inflatie bedroeg dan ook een stuk meer dan 2 % sinds mei 2004.

FIGUUR 13 Inflatie: verloop op kwartaalbasis
Jaar-op-jaar groeivoeten

Bron: FOD Economie, FPB

(8) De onderliggende inflatie geeft de fundamentele prijsstijgingen weer. Daartoe wordt de inflatie gezuiverd voor de impact van prijsveranderingen van administratieve aard en van het prijsverloop van traditioneel sterk volatiele componenten. Worden daarom uitgesloten bij de berekening van de onderliggende inflatie: het effect van wijzigingen van BTW, accijnzen en andere indirecte belastingen, de verkeersbelasting, het kijk- en luistergeld, alsook het prijsverloop van waterverbruik, energie, tabak, alcohol, vleesproducten en verse groenten en fruit.

Na een kleine afkoeling in september, zou de jaar-op-jaartoenname van het NICP tijdens de resterende maanden van dit jaar blijven hangen op meer dan 2,5 %. Op jaarbasis zou de inflatie oplopen tot 2,1 % in 2004, tegenover 1,6 % in 2003. De opsplitsing van het indexcijfer maakt duidelijk dat vooral de energieprijzen hiervoor verantwoordelijk zijn (zie figuur 14). Op basis van de noteringen op de termijnmarkten wordt verwacht dat de prijs van ruwe aardolie slechts langzaam zal afnemen. Dat profiel impliceert voor dit jaar een gemiddelde stijging van 30 % (37,4 USD per vat in 2004 tegenover 28,8 USD in 2003). In tegenstelling tot vorig jaar, toen de olieprijsstijging volledig gecompenseerd werd door de appreciatie van de euro, zou dat in 2004 slechts gedeeltelijk het geval zijn (uitgedrukt in euro bedraagt de toename 20 %).

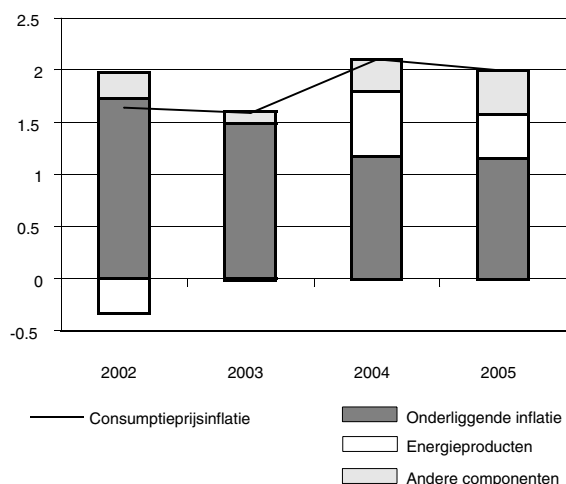
Los van het effect van de ruwe olieprijsen, worden de prijzen van motorbrandstoffen ook opwaarts beïnvloed door accijnsverhogingen. Tijdens de periode 2004-2008 wordt het zogenaamde 'klikstelsel' gehanteerd waarbij elke prijsdaling van benzine en diesel aan de pomp voor de helft gecompenseerd wordt door een accijnstoename, met een maximum van 2,8 eurocent per liter per jaar⁹.

De grotere bijdrage van de 'andere componenten' dit jaar is bijna volledig toe te schrijven aan het uitdoven van het neerwaartse effect van de afschaffing/vermindering van het kijk- en luistergeld. Terwijl die maatregelen de NICP-inflatie in 2002 en 2003 nog neerwaarts beïnvloedden a rato van -0,3 procentpunt per jaar, wordt dat effect dit jaar herleid tot -0,05 procentpunt.

De enige component die in 2004 een substantieel neerwaartse impact heeft op de NICP-inflatie, is de onderliggende inflatie. Na de verdere terugval gedurende de eerste acht maanden van 2004, zou die vanaf september stabiliseren op ongeveer 1,5 %. De jaargemiddelde toename van de onderliggende inflatie zou daarmee uitkomen op 1,6 % in 2004, tegenover 2,0 % in 2003.

(9) Dat bedrag werd dit jaar in juni bereikt. Voor 2005 wordt verondersteld dat de accijnsverhogingen hetzelfde pad zullen volgen als in 2004.

FIGUUR 14 Opsplitsing van het indexcijfer der consumptieprijsen
Bijdrage (in %) tot de consumptieprijsinflatie

Bron: FOD Economie, FPB

In 2005 zou de inflatie licht terugvallen tot 2 %. Hoewel de onderliggende inflatie licht zou aantrekken naarmate de hogere olieprijsen beginnen door te sijpelen in de prijsevolutie van andere goederen, zou hiervan door het lage startpunt begin 2005 weinig te merken zijn in het jaarcijfer, dat bijna onveranderd

blijft ten opzichte van 2004. De kleine daling van de inflatie heeft uitsluitend te maken met de kleinere bijdrage van de energieproducten die gedeeltelijk gecompenseerd wordt door de iets grotere bijdrage van de 'andere componenten'. Ondanks een verdere afname van de Brent olieprijs tot 37,3 USD per vat in december 2005, zou de toename over het ganse jaar zowel in dollar als in euro net geen 5 % bedragen. De bijdrage van de motorbrandstoffen wordt daardoor gevoelig kleiner ten opzichte van 2004, maar aangezien de gasprijzen met vertraging reageren op de prijsevolutie van ruwe olie, blijft de bijdrage van de energieproducten aanzienlijk. Het volledig verdwijnen van het negatieve effect van de vermindering van het kijk- en luistergeld en de licht hogere bijdrage van de prijzen voor verse groenten en fruit (die in 2004 zeer laag uitvielen als gevolg van het goede weer) zouden in 2005 dan weer enige opwaartse druk uitoefenen op het NICP.

De gezondheidsindex zou dit en volgend jaar met respectievelijk 1,6 % en 1,7 % toenemen. De sterkere groei van het NICP is bijna volledig te wijten aan de prijsstijgingen van de motorbrandstoffen, die niet in rekening genomen worden bij de berekening van de gezondheidsindex.

►► Indexering overheidslonen en sociale uitkeringen

Als gevolg van de overschrijding van de spilindex in september 2004, worden de sociale uitkeringen in oktober 2004 en de lonen en wedden van het overheidspersoneel in november 2004 met 2 % aangepast aan de toegenomen levensduurte.¹⁰ Overeenkomstig de maandvooruitzichten voor de gezondheidsindex zou de spilindex (momenteel 116,15) in 2005 niet overschreden worden.

(10) De programmawet van 2 januari 2001 (BS 13.01.2001) (art. 24-26) heeft de indexwetten van augustus 1971 en maart 1977 gewijzigd. Met ingang van begin 2001 worden de sociale uitkeringen geïndexeerd één maand nadat de afgevlakte (4-maands gewogen gemiddelde) gezondheidsindex de spilindex bereikt. De indexeringsmodaliteiten voor de wedden van het overheidspersoneel bleven ongewijzigd, d.w.z. dat die twee maanden na het overschrijden van de spilindex aangepast worden aan de gestegen levensduurte.

►► Loonontwikkeling in de marktsector

Ontwikkeling van de loonkosten

Sedert 1997 vindt de loonvorming in de privé-sector in België plaats in het kader van de wet van 26 juli 1996 ter bevordering van de werkgelegenheid en tot preventieve vrijwaring van het concurrentievermogen. Die wet heeft tot doel de Belgische loonontwikkeling af te stemmen op het gemiddelde verloop in

de drie buurlanden. In toepassing van die wet sloten de sociale gesprekspartners eind 2002 een centraal akkoord af dat voorzag in een indicatieve norm van 5,4 % (voor 2003 en 2004 samen) voor de loononderhandelingen op sectoraal en ondernemingsvlak.

TABEL 1 Opbouw van de loonkosten in de marktsector

	2004	2005
Nominale uurloonkosten	2,7	2,6
<i>Verhoging als gevolg van:</i>		
Automatische loonindexering	1,6	1,8
Totale werkgeversbijdragen ^a	-0,3	-0,1
Bruto uurloonstijging vóór indexering ^b	1,4	0,9

a. Wettelijke, extra-legale en fictieve werkgeversbijdragen.

b. Reële conventionele loonstijgingen plus loondrift.

Dit jaar zouden de reële brutolonen in de marktsector met 1,4 % toenemen. Uit cijfers voor de eerste helft van 2004 blijkt immers dat de reële conventionele loonsverhogingen 0,9 % zouden bedragen. De loondrift als gevolg van jobrotatie en veranderingen in de werkgelegenheidsstructuur zou dit jaar op 0,5 % uitkomen. Rekening houdend met een automatische loonindexering van 1,6 % impliceert dit dat de nominale bruto uurlonen met 3 % zouden stijgen. De impliciete werkgeversbijdragevoet in ruime zin¹¹ zou dit jaar verder dalen met 0,3 procentpunt en uitkomen op 33,6 %. Als gevolg daarvan zou de groei van de nominale uurloonkosten (2,7 %) lager uitvallen dan die van de nominale bruto uurlonen.

Met een nominale uurloonkostenstijging die zowel in 2003 als in 2004 2,7 % zou bedragen, wordt de loonnorm volledig uitgeput. De voornaamste reden daarvoor moet gezocht worden in de ontwikkeling van de reële bruto uurlonen (gecumuleerde stijging van 3,2 % over de periode 2003-2004). De automatische loonindexering (2,9 % over beide jaren) zou immers 0,1 procentpunt lager uitvallen dan voorzien bij het opstellen van het centraal loonakkoord, terwijl de verlaging van de werkgeversbijdragen ervoor zorgt dat de nominale loonkosten minder snel toenemen dan de nominale brutolonen.

De loononderhandelingen 2005-2006 gaan pas in het najaar van start en de uitkomst van dit overleg is momenteel moeilijk te voorspellen. Als werkhy-

(11) D.w.z. de werkgeversbijdragen betaald aan de sociale zekerheid en de federale overheid, de fictieve bijdragen en de extra-legale bijdragen (betaald aan de verzekeringssector), uitgedrukt in procent van de brutoloonmassa

pothese wordt in deze projectie aangenomen dat de Belgische loonevolutie volgend jaar afgestemd blijft op het (gewogen) gemiddelde van de drie buurlanden. Daarvoor werd uitgegaan van de meest recente vooruitzichten van de OESO¹², waaruit blijkt dat de (gewogen) gemiddelde loonstijging in de drie buurlanden in 2005 1,9 % zou bedragen. De groeihypothese voor de Belgische nominale uurloonkosten werd verhoogd tot 2,6 %, rekening houdend met volgende overwegingen: (1) een deel van de recente inflatieopstoot zal gecompenseerd worden via hogere nominale lonen; (2) de nominale loonbevriesting in Nederland (die opgenomen werd in de len-tevooruitzichten van de OESO) zal versoepeld worden door het stuklopen van het voorjaarsoverleg over levensloop en pensioen; (3) de toename van de werkgeversbijdragen voor extra-legale pensioenen wordt verondersteld buiten de loonnorm te vallen.

De impliciete voet (in procent van de brutoloonmassa) van de extra-legale en fictieve werkgeversbijdragen zou in 2005 toenemen, wat meer dan gecompenseerd zou worden door een verdere vermindering van de werkgeversbijdragen aan de sociale zekerheid (cf. infra). De impliciete werkgeversbijdragevoet in ruime zin zou verder dalen tot 33,4 % wat betekent dat de groei van de nominale brutolonen per uur 0,1 procentpunt hoger zou liggen dan de die van de loonkosten. Met een verwachte automatische loonindexering van 1,8 % volgend jaar, zou de toename van de reële bruto uurlonen 0,9 % bedragen, wat onder het gemiddelde van de periode 1997-2003 ligt.

(12) OECD Economic Outlook 75, June 2004.

Werkgeversbijdrageverminderingen en loonsubsidies

Onderstaande tabel toont de ex ante loonlastenverlagingen toegekend aan de ondernemingen. De toename van het globaal bedrag met 809 miljoen euro naar 4 449 miljoen euro in 2004 is zowel toe te schrijven aan de werkgeversbijdragen (plus 562 miljoen euro), vooral via de structurele vermindering, als aan de loonsubsidies (plus 248 miljoen euro). De toename van de loonsubsidies gebeurt zowel via de bestaande programma's (sociale maribel, de RVA-vergoedingen aan activaplanwerknemers) als via

nieuwe lastenverlagingen (dienstencheques, nachten ploegenarbeid). In 2005 zullen de werkgeversbijdrageverminderingen worden versterkt met 390 miljoen euro (vooral via het hogeloongedeelte van de structurele vermindering) en worden de loonsubsidies opgetrokken met 275 miljoen euro (vooral via de maatregelen 'dienstencheques' en 'nacht- en ploegenarbeid'), hetgeen de totale lastenverlagingen in 2005 op 5 113 miljoen euro zal brengen.

TABEL 2 Ex ante loonlastenverlagingen in de marktsector 1995-2005*(mln. euro)*

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Werkgeversbijdrageverminderingen	1035	1306	1185	1521	1495	2564	2934	2961	3005	3567	3957
Loonsubsidies	0	0	13	86	210	367	511	542	634	882	1156
Totaal werkgevers	1035	1306	1198	1607	1705	2930	3446	3503	3639	4449	5113

Ontwikkeling van de loonquote

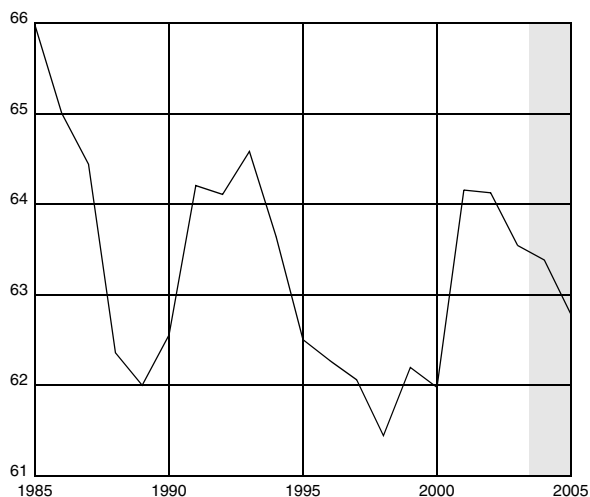
De daling van de loonquote¹³ die tijdens de jaren 1994-1998 optrad, werd in de daarop volgende vier jaar omgebogen. De aanzienlijke toename van de loonquote tot 64,2 % in 2001 - en bijgevolg de daling van het bruto-exploitationoverschot als complement - kan worden toegeschreven aan twee factoren. Ten eerste namen de lonen vóór indexering sterker toe dan de productiviteit (die zelfs daalde). Ten tweede lag de loonindexering in de privé-sector een stuk hoger dan de groei van de deflator van de toegevoegde waarde.

De loonquote stabiliseerde in 2002 doordat de bovenstaande determinanten elkaar compenseerden. Enerzijds groeiden de lonen vóór indexering minder sterk dan de productiviteit (resp. 1,8 % en 2,7 %), maar anderzijds bleef de loonindexering de deflator van de toegevoegde waarde overtreffen (resp. 2,3 % en 1,4 %).

Vanaf 2003 treedt een kentering op, die zich zou doorzetten in 2004 en 2005. De loonquote neemt gedurende die drie jaren af als gevolg van de rela-

tief sterke productiviteitswinst t.o.v. de reële loonkostevolucie. Het aandeel van het arbeidsinkomen in de toegevoegde waarde valt daardoor terug tot 62,8 % in 2005.

FIGUUR 15 Ontwikkeling van de loonquote
In procent van de toegevoegde waarde,
sector van de ondernemingen

Bron: INR, FPB

(13) Hier berekend als het aandeel van de loonkosten in de toegevoegde waarde van de institutionele sector van de ondernemingen.

4. Arbeidsmarkt

De jaar-op-jaargroei van de toegevoegde waarde versnelde aanzienlijk tijdens de tweede helft van 2003 en de eerste helft van 2004. Zoals gebruikelijk ging de herneming van de activiteit in eerste instantie gepaard met oplopende productiviteitswinsten, zodat het effect op de werkgelegenheidsgroei afgezwakt wordt. Desalniettemin nam - voor het eerst sinds einde 2001 - tijdens het vierde kwartaal van 2003 de jaar-op-jaar groei van de werkgelegenheid terug toe. Kwartaal-op-kwartaal (en seizoensgezuiverd) nam de werkgelegenheid zelfs al terug toe vanaf het eerste kwartaal van 2003.

Tijdens de tweede jaarhelft van 2004 en de eerste jaarhelft van 2005 zou de jaar-op-jaargroei van de toegevoegde waarde geleidelijk afkalven van 3,7 % naar 2,2 %, om vervolgens terug aan te trekken tot 2,8 % tegen het jaareinde. Bij een productiviteitsgroei die, naarmate de herneming zich doorzet, terugvalt van om en bij de 3 % begin 2004 naar gemiddeld 1,5 %, loopt de jaar-op-jaargroei van de werkgelegenheid geleidelijk op tot 1,1 % tegen einde 2005.

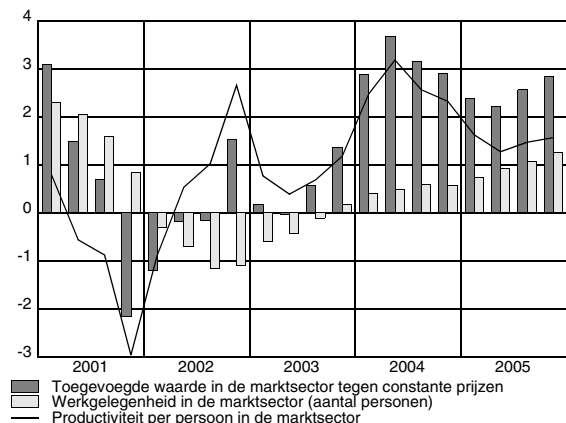
In jaargemiddelden steeg de productiviteitsgroei per hoofd in de marktsector van 1,3 % in 2003 naar 1,8 % in 2004. De gemiddelde arbeidsduur daalde echter nog in 2003 (met 0,2 %), terwijl zij in 2004 nagenoeg ongewijzigd zou blijven, zodat het verschil in productiviteitsgroei per uur (toename met 1,5 % in 2003 en met 1,8 % in 2004) minder uitgesproken is. De conjuncturele herneming zou immers in 2004 zorgen voor een licht positief effect op het aantal gepresteerde uren per voltijdse werknemer, voldoende groot om de neerwaartse invloed op de gemiddelde arbeidsduur vanwege de trend naar meer deeltijdarbeid teniet te doen. In 2003 daarentegen werd het effect van de trend naar meer deeltijdarbeid nog versterkt omdat in een aantal bedrijfstakken de wettelijke voltijdse arbeidsduur naar maximaal 38 uur per week werd verlaagd.

De stijging van de deeltijdarbeid wordt mee in de hand gewerkt door een forse toename van het aantal van overheidswege gesubsidieerde deeltijdse loopbaanonderbrekingen: +27 200 personen in 2003; +19 200 personen in 2004; naar schatting nog eens +9 800 personen in 2005, wat de gecumuleerde toename sinds de invoering van het tijdskrediet in 2002 op afgerond 75 000 personen zou brengen. Het aandeel van werknemers met een deeltijdse loopbaanonderbreking in de totale loon- en weddetrekkende werkgelegenheid (inclusief overheidssector) zou daardoor in 2005 oplopen tot 4,5 %.

In 2005 zou het aantal gepresteerde uren per voltijdse werknemer op hetzelfde peil blijven, zodat de lichte daling van de gemiddelde arbeidsduur tijdens dat jaar (-0,1 %) volledig op het conto geschree-

ven mag worden van de verhoogde penetratiegraad van deeltijdarbeid. Die daling van de gemiddelde arbeidsduur impliceert dat in vergelijking met het lopende jaar in 2005 de productiviteitsgroei per hoofd in de marktsector (1,6 % tegen 1,8 % in 2004) iets sterker terugvalt dan de productiviteitsgroei per uur (1,7 % tegen 1,8 % in 2004).

FIGUUR 16 Toegevoegde waarde, werkgelegenheid en productiviteit in de marktsector
Jaar-op-jaar groeivoeten

BRON: INR, FPB

De reële bruto uurloonen stijgen tijdens de periode 2003-2004 sterker dan oorspronkelijk vooropgesteld (zie hoofdstuk 'prijzen en lonen'). Desondanks blijft in historisch perspectief de toename van de reële loonkosten per uur gematigd (respectievelijk 1,2 % in 2004 en 0,8 % in 2005¹⁴), wat bijdraagt tot het drukken van de productiviteitsgroei. De productiviteitsevolutie wordt bovendien enigszins getemperd door de verdere uitbreiding van het aantal personen dat binnen de veralgemeende activeringsmaatregel beroep kan doen op een RVA-subsidie (toename met 8 700 personen in 2004 en met 5 200 personen in 2005). Via de uitbreiding van het 'dienstencheque-programma' worden eveneens jobs gecreëerd voor laaggeschoolden binnen de marktsector, naar raming 5 200 arbeidsplaatsen in 2004 en nog eens 8 900 arbeidsplaatsen in 2005. Een belangrijk gedeelte van die activiteiten gaan echter gepaard met het omzetten van zwartwerk (bij gezinnen) in reguliere arbeid (bij ondernemingen), zodat de netto-impact daarvan op de globale gemeenten werkgelegenheid eerder beperkt blijft.

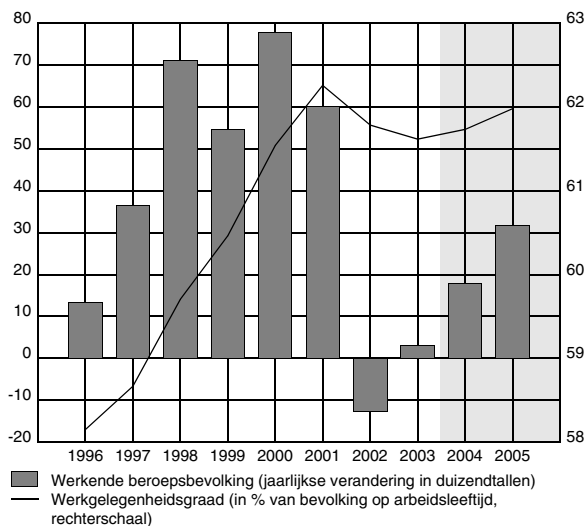
De officiële ramingen van de werkgelegenheid voor 2003 lieten ongebruikelijk lang op zich wachten omdat het inzamelingsproces van werkgelegenheidsgegevens via administratieve brondata vernieuwd werd. Nu er uiteindelijk officiële cijfers voor 2003 uitgebracht zijn, blijkt dat de aangehou-

(14) Uurloonkosten gedeïfleerd met de deflator van de toegevoegde waarde.

den periode van groeivertraging een minder sterke negatieve impact heeft gehad op de werkgelegenheidsevolutie in dat jaar dan oorspronkelijk ingeschat werd. De werkende bevolking is volgens die cijfers in 2003 zelfs licht (met 3 100 personen) toegenomen, weliswaar mede onder impuls van een sterke verdere toename van de werkgelegenheid bij de overheid (met 9 900 personen). Die toename van de werkgelegenheid bij de overheid vond zowel plaats in het onderwijs als in de eigenlijke overheidsadministratie.

Omdat in de officiële ramingen ook de kwartaal­evol­utie van de werkgelegenheid tijdens 2003 een uitgesproken gunstiger profiel kende dan oorspronkelijk verwacht, wordt de jaargemiddelde werkgelegenheid in 2004 ook nog eens ondersteund door een licht positief overloopeffect. De toename van de werkende bevolking zou dan 17 900 personen bedragen in 2004 (een groei met 0,4 %) en zou vrijwel verdubbelen in 2005 (+31 900 personen; groei met 0,8 %). Terzelfdertijd neemt de bevolking op arbeidsleeftijd nog fors toe in 2004 (met 16 200 personen) en in 2005 (met 24 000 personen), zodat de werkgelegenheidsgraad slechts matig stijgt gedurende die twee jaren (van 61,6 % naar 61,7 % in 2004 en naar 62,0 % in 2005) en nog steeds onder het niveau blijft dat reeds bereikt werd in 2001 (62,3 %).

FIGUUR 17 Ontwikkeling van de werkgelegenheid en de werkgelegenheidsgraad
Jaargemiddelden

Bron: FOD Werkgelegenheid, FPB

Aangezien de werkloosheidsevolutie reeds geobserveerd is tot en met het tweede kwartaal van 2004, duiden de opwaartse herziening van de werkgelegenheidsramingen voor 2003 en het positief over-

loopeffect op de werkgelegenheid voor 2004 er op dat de beroepsbevolking tijdens de periode 2003-2004 sterker stijgt dan oorspronkelijk verwacht. De beroepsbevolking¹⁵ nam in 2003 toe met 43 800 personen (+0,9 %, terwijl eerdere ramingen het hielden op +0,5 %) en zou in 2004 en 2005 verder toenemen met respectievelijk 42 300 personen (+0,9 %) en 31 700 personen (+0,6 %).

Die sterker dan verwachte stijging van het arbeidsaanbod grijpt plaats ondanks het feit dat de voorbije conjuncturele verzwakking duidelijk tot een structuurbreuk geleid heeft in de evolutie van het aantal oudere werknemers dat de arbeidsmarkt verlaat via het brugpensioen. Het aantal bruggepensioneerden daalde nog in 2002 (-3 500 personen), maar die dalende trend kenterde in 2003 (+1 400 personen) en in 2004 (+2 400 personen) en zou ook in 2005 (+600 personen) nog niet hervat worden.

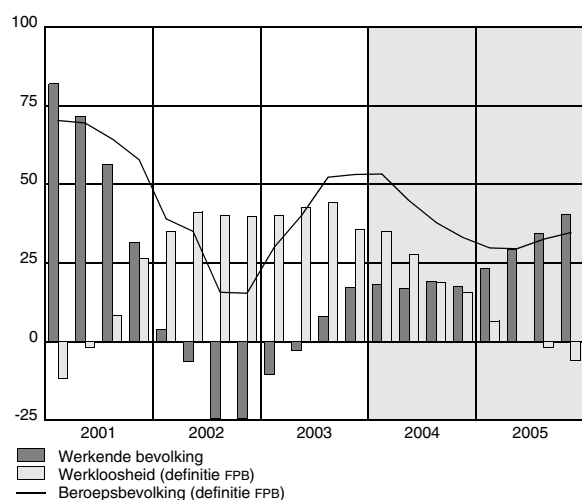
Het is bovendien bekend dat ook de demografie nog nauwelijks bijdraagt tot de ontwikkeling van het arbeidsaanbod. De bevolking op arbeidsleeftijd stijgt nog wel, maar terzelfdertijd neemt het gewicht van (oudere) leeftijdsklassen, waarvan de activiteitsgraden op een lager peil liggen, toe. De voornaamste achterliggende oorzaak van de aanhoudende stijging van het arbeidsaanbod is sinds geruime tijd de structurele tendens naar hogere participatie van vrouwen op de arbeidsmarkt. Bij gebrek aan informatie m.b.t. de verdeling van de nieuwe werkgelegenheidscijfers over leeftijdsklassen en geslachten is het voorlopig echter onmogelijk uit te maken in welke segmenten van de bevolking op arbeidsleeftijd de activiteitsgraden sterker stegen of minder sterk daalden dan verwacht.

De sterkere stijging van het arbeidsaanbod verzoent ons eerder scenario van geleidelijk oplopende kwartaal-op-kwartaal groei van de werkgelegenheid in 2004 (scenario dat nog aan geloofwaardigheid heeft gewonnen na de opwaartse herziening van de werkgelegenheidscijfers voor het afgelopen jaar) met de vaststelling dat de toename van de werkloosheid¹⁶ tijdens de eerste twee kwartalen van 2004 (seizoensgezuiverde stijging met respectievelijk 1,2 % tijdens het eerste en 0,7 % tijdens het tweede kwartaal) nog substantieel blijft en slechts langzaam vermindert.

(15) In ruime zin, inclusief niet-werkzoekende uitkeringsgerechtigde volledig werklozen ('oudere werklozen').

(16) In ruime zin (definitie FPB): de bij de regionale instanties voor arbeidsbemiddeling geregistreerde werkzoekenden plus de 'oudere werklozen'.

FIGUUR 18 Ontwikkeling van de werkende bevolking, de werkloosheid en de beroepsbevolking
Jaar-op-jaar verandering in duizendtallen

Bron: INR, RVA, FPB

Jaar-op-jaar zou de werkloosheid blijven toenemen gedurende het volledige lopende jaar. In jaargemiddelden komen er in 2004 nog eens 24 400 werklozen bij, na de reeds gevoelige aanwas met 40 800 personen in 2003. Vanaf het tweede kwartaal van 2005 zou de jaar-op-jaargroei van de werkgelegenheid voldoende sterk zijn om de groei van de beroepsbevolking te compenseren en vanaf het derde kwartaal zou de werkloosheid jaar-op-jaar effectief

beginnen afnemen, zodat uiteindelijk in jaargemiddelden de werkloosheid in 2005 nagenoeg stabiel zou blijven. De werkloosheidsgraad (definitie FPB) neemt nog toe van 14,0 % in 2003 naar 14,4 % in 2004 en zou vervolgens licht dalen naar 14,3 % in 2005. De werkloosheidsgraad die door Eurostat gehanteerd wordt voor België (bron: arbeidskrachtenenquête; in jaargemiddelden) zou toenemen van 8,1 % in 2003 naar 8,6 % in 2004 en vervolgens dalen naar 8,5 % in 2005.

Binnen de werkloosheid in ruime zin (definitie FPB) laat de invloed zich verder gevoelen van de maatregel die de bodemleeftijd voor het verwerven van het statuut van 'niet werkzoekende uitkeringsgerechtigde volledig werkloze' ('oudere werkloze') geleidelijk optrekt van 50 jaar naar 56 jaar vanaf midden 2002, 57 jaar vanaf midden 2003 en 58 jaar vanaf midden 2004. Het aantal mensen dat vervroegd uittreedt uit de arbeidsmarkt via dat statuut verdubbelde nog tussen 1995 en 2002 (van 70 000 naar 152 000 personen), maar nam onder impuls van de nieuwe maatregel af in 2003 (met 5 900 personen) en zou verder afnemen in 2004 (met 9 300 personen) en in 2005 (met 9 000 personen). Het aantal werkzoekenden van 50 jaar of meer met een uitkering nam echter terzelfdertijd sterk toe (met 13 300 personen) en zou verder toenemen in 2004 (met 19 100 personen) en in 2005 (met 18 000 personen).

➤➤ Bijlage

Tabel A.	Internationale omgeving en financiële indicatoren
Tabel B.1.	Bbp en belangrijkste bestedingscategorieën tegen lopende prijzen
Tabel B.2.	Bbp en belangrijkste bestedingscategorieën tegen constante prijzen
Tabel B.3.	Deflatoren van het bbp en de belangrijkste bestedingscategorieën
Tabel B.4.	Loonmassa in de marktsector: evolutie en determinanten
Tabel B.5.	Situatie op de arbeidsmarkt
Tabel B.5.bis	Situatie op de arbeidsmarkt - detail
Tabel B.6.	Rekening van de particulieren
Tabel B.7.	Reëel beschikbaar inkomen van particulieren
Tabel B.8.	Rekening van de ondernemingen
Tabel B.9.	Verrichtingen met het buitenland

Tabel A. Internationale omgeving en financiële indicatoren*Groeivoeten - tenzij anders vermeld*

	2002	2003	2004	2005
Volume buitenlandse afzetmarkten van België	1.3	3.3	6.9	6.8
Nominale effectieve wisselkoers voor België (1) (2)	1.0	3.8	0.8	0.0
Wisselkoers van de euro in dollar (aantal dollars voor 100 euro) (2)	94.3	113.0	122.2	121.5
Wereldhandelsprijzen				
Goederen excl. energie (in euro) (3)	-2.0	-4.5	-1.9	1.6
Energie (Brent-olieprijs: USD per barrel)	25.0	28.8	37.4	39.0
Rentevoeten eurogebied (peil)				
Korte rente (EURIBOR op 3 maand) (2)	3.3	2.3	2.1	2.6
Lange rente (10 jaar) (2) (4)	4.9	4.1	4.2	4.2
Rentevoeten België (peil)				
Korte rente (interbancair tarief, 3 maand)	3.3	2.3	2.1	2.6
Lange rente (OLO, 10 jaar)	5.0	4.1	4.2	4.3

(1) Een positief (negatief) teken wijst op een appreciatie (depreciatie)

(2) Toekomstige waarden: technische hypothese berekend op basis van termijnkoersen

(3) Gewogen gemiddelde van de goederenuitvoerprijzen (excl. energie) van onze handelspartners

(4) Gewogen gemiddelde voor de landen van het eurogebied

Tabel B.1. Bbp en belangrijkste bestedingscategorieën tegen lopende prijzen*Miljarden euro*

	2002	2003	2004	2005
Consumptieve bestedingen van de particulieren	141.17	146.78	152.51	158.10
Consumptieve bestedingen van de overheid, waarvan:	58.24	61.34	63.58	66.40
a. Netto-aankopen van goederen en diensten	5.21	5.29	5.44	5.80
b. Lonen, wedden en pensioenen	31.39	32.66	33.63	34.81
c. Sociale uitkeringen in natura	17.40	18.96	20.00	21.22
Bruto vaste kapitaalvorming	50.92	50.96	52.58	56.68
a. Bedrijfsinvesteringen (1)	34.09	33.63	34.40	36.71
b. Overheidsinvesteringen	4.24	4.26	4.59	5.81
c. Investeringen in woongebouwen	12.58	13.07	13.59	14.16
Voorraadwijziging	-0.81	0.27	0.93	0.87
Totaal van de nationale bestedingen	249.52	259.35	269.60	282.05
Uitvoer van goederen en diensten	218.52	219.70	230.99	246.53
Invoer van goederen en diensten	206.92	209.50	220.02	235.54
Bruto binnenlands product	261.12	269.55	280.57	293.04
Bruto nationaal inkomen	267.37	274.66	285.91	298.59

(1) Inbegrepen zelfstandigen en izw's

Tabel B.2. Bbp en belangrijkste bestedingscategorieën tegen constante prijzen

Groeivoeten

	2002	2003	2004	2005
Consumptieve bestedingen van de particulieren	0.3	2.2	2.0	1.7
Consumptieve bestedingen van de overheid, waarvan:	2.3	2.7	1.3	1.9
a. Netto-aankopen van goederen en diensten	9.7	-0.3	1.1	4.5
b. Lonen, wedden en pensioenen	1.5	1.5	0.8	1.1
c. Sociale uitkeringen in natura	1.6	6.4	2.5	3.0
Bruto vaste kapitaalvorming	-3.7	-0.9	1.7	5.8
a. Bedrijfsinvesteringen (1)	-4.1	-2.3	1.0	4.7
b. Overheidsinvesteringen	-0.6	1.0	5.1	25.0
c. Investeringen in woongebouwen	-3.3	2.7	2.5	2.0
Voorraadwijziging (2)	0.6	0.1	0.3	0.0
Totaal van de nationale bestedingen	0.5	1.7	2.0	2.6
Uitvoer van goederen en diensten	1.5	1.7	4.2	5.5
Invoer van goederen en diensten	1.0	2.3	3.8	5.6
Netto-uitvoer (2)	0.4	-0.4	0.4	0.0
Bruto binnenlands product	0.9	1.3	2.4	2.5
Reëel bruto binnenlands inkomen	1.7	1.1	2.2	2.4
Reëel bruto nationaal inkomen	2.3	0.6	2.2	2.4

(1) Inbegrepen zelfstandigen en izw's

(2) Bijdrage tot de groei van het bbp

Tabel B.3. Deflatoren van het bbp en de belangrijkste bestedingscategorieën*Groeivoeten*

	2002	2003	2004	2005
Consumptieve bestedingen van de particulieren	1.7	1.8	1.9	1.9
Consumptieve bestedingen van de overheid, waarvan:	3.3	2.5	2.3	2.5
a. Netto-aankopen van goederen en diensten	0.7	1.8	1.8	1.8
b. Lonen, wedden en pensioenen	4.5	2.5	2.2	2.4
c. Sociale uitkeringen in natura	2.5	2.4	2.9	3.0
Bruto vaste kapitaalvorming	-0.4	0.9	1.5	1.9
a. Bedrijfsinvesteringen (1)	-2.3	0.9	1.3	1.9
b. Overheidsinvesteringen	1.5	-0.6	2.5	1.3
c. Investeringen in woongebouwen	4.4	1.2	1.4	2.2
Totaal van de nationale bestedingen	1.1	2.2	1.9	2.0
Uitvoer van goederen en diensten	-1.1	-1.2	0.9	1.2
Invoer van goederen en diensten	-2.1	-1.0	1.1	1.3
Ruilvoet	0.9	-0.2	-0.2	-0.1
Bruto binnenlands product	1.8	1.9	1.7	1.9
<i>Pro memorie:</i>				
Deflator van de totale finale vraag	0.1	0.6	1.4	1.6
Bijdrage van:				
(a) Kosten van binnenlandse oorsprong = (a1)+(a2)+(a3)	1.0	1.1	0.9	1.0
(a1) Loonkosten per product	0.7	0.4	0.3	0.3
(a2) Netto indirecte belastingen per product	0.2	0.0	0.3	0.0
(a3) Winstmarges per product (2)	0.1	0.6	0.3	0.7
(b) Invoerkosten	-0.9	-0.5	0.5	0.5

(1) Inbegrepen zelfstandigen en izw's

(2) Bruto-exploitatieoverschot van de nationale economie en gemengd inkomen van de zelfstandigen

Tabel B.4. Loonmassa in de marktsector: evolutie en determinanten*Jaargemiddelde groeivoeten, tenzij anders vermeld*

	2002	2003	2004	2005
<i>Loontrekkenden in de marktsector</i>				
Loonkost per werkelijk arbeidsuur	4.2	2.7	2.7	2.6
Loonkost per persoon	3.6	2.5	2.7	2.5
Brutoloon per werkelijk arbeidsuur	3.6	3.1	3.0	2.7
Brutoloon per persoon	3.0	2.9	3.0	2.6
Indexering	2.3	1.3	1.6	1.8
Brutoloon per werkelijk arbeidsuur voor indexering	1.3	1.8	1.4	0.9
Brutoloon per persoon voor indexering	0.7	1.6	1.4	0.8
Werkgelegenheid loontrekkenden (in aantal uren)	-1.5	-0.4	0.7	1.3
Werkgelegenheid loontrekkenden (in aantal personen)	-0.9	-0.2	0.7	1.4
Loonmassa inclusief werkgeversbijdragen (1)	2.7	2.3	3.5	3.9
Loonmassa exclusief werkgeversbijdragen	2.1	2.7	3.7	4.0
<i>Impliciete bijdragevoeten (in % van brutoloonmassa)</i>				
Werkgeversbijdragen (sensu lato) (1)	34.4	33.9	33.6	33.4
Werkgeversbijdragen (sensu stricto) (2)	25.3	24.7	24.4	24.1
Werknemersbijdragen (3)	11.2	10.9	11.0	10.9
<i>Inflatie en indexering</i>				
Inflatie: nationaal indexcijfer der consumptieprijzen	1.6	1.6	2.1	2.0
Inflatie: gezondheidsindex	1.8	1.5	1.6	1.7
Indexering lonen en wedden overheidssector	2.7	1.3	1.3	1.8
Indexering sociale prestaties	2.7	1.3	1.3	1.5
<i>Marktsector (loontrekkenden en zelfstandigen)</i>				
Toegevoegde waarde in constante prijzen	0.9	1.2	2.4	2.7
Arbeidsvolume (in aantal uren)	-1.5	-0.5	0.6	1.0
Productiviteit per werkelijk arbeidsuur	2.4	1.7	1.8	1.7

(1) Inclusief fictieve, extra-legale en werkgeversbijdragen ontvangen door de federale overheid

(2) Werkgeversbijdragen ontvangen door de sociale zekerheid

(3) Exclusief vrijwillige werknemersbijdragen

Tabel B.5. Situatie op de arbeidsmarkt*Duizendtallen, jaargemiddelden*

	2002	2003	2004	2005
I Totale bevolking (II+III)	10332.8	10367.8	10391.2	10413.9
I.bis Bevolking op arbeidsleeftijd	6774.4	6797.8	6814.0	6838.0
II. Inactieve bevolking (concept FPB)	5503.4	5494.6	5475.7	5466.7
III. Beroepsbevolking (concept FPB) (IV+V+VI)	4829.4	4873.2	4915.5	4947.1
IV. Binnenlandse werkgelegenheid	4136.0	4138.3	4156.0	4187.7
(a) Loon- en weddetrekkenden	2694.6	2689.6	2711.0	2746.2
(b) Zelfstandigen	679.4	676.8	673.9	670.9
(c) Overheidsadministratie (1)	762.0	771.9	771.1	770.6
V. Grensarbeid (saldo)	49.6	50.3	50.5	50.7
VI. Werkloosheid (concept FPB)	643.8	684.6	708.9	708.7
(a) Werkzoekende uitkeringsgerechtigde volledig werklozen	375.4	412.8	433.3	440.4
(b) Overige verplicht ingeschreven werklozen	77.8	84.7	92.5	92.6
(c) Niet verplicht ingeschreven werkzoekenden	38.2	40.7	46.0	47.6
(d) Oudere niet werkzoekende uvw's (2)	152.3	146.4	137.1	128.1
Werkloosheidsgraad (VI/III)	13.3	14.0	14.4	14.3
Activiteitsgraad (III/I.bis)	71.3	71.7	72.1	72.3
Werkgelegenheidsgraad (IV+V/I.bis)	61.8	61.6	61.7	62.0
<i>Pro memorie</i>				
Werkloosheidsgraad (Eurostat standaard)	7.3	8.1	8.6	8.5

(1) Inclusief doorstromingsprogramma's

(2) Stat Info definitie (op basis van betalingen)

Tabel B.5.bis Situatie op de arbeidsmarkt - detail*Duizendtallen, jaargemiddelden*

	2002	2003	2004	2005
I. Totale bevolking (II+III)	10332.8	10367.8	10391.2	10413.9
I.bis Bevolking op arbeidsleeftijd	6774.4	6797.8	6814.0	6838.0
II. Inactieve bevolking (concept FPB)	5503.4	5494.6	5475.7	5466.7
<i>waarvan: met RVA-uitkering</i>	170.1	171.6	176.6	179.4
- Vrijgestelden om sociale en familiale redenen (1)	8.0	6.7	5.6	4.6
- Vrijgestelden om reden van studies (1)	14.4	15.4	16.6	17.6
- Volledige loopbaanonderbreking (1)(2)	29.7	28.4	28.7	28.6
- Conventioneel voltijds brugpensioen (1)	106.5	107.9	110.3	110.9
- Volledig werklozen in beroepsopleiding (1)	11.6	13.2	15.4	17.6
III. Beroepsbevolking (concept FPB) (IV+V+VI)	4829.4	4873.2	4915.5	4947.1
IV. Binnenlandse werkgelegenheid	4136.0	4138.3	4156.0	4187.7
<i>waarvan: ingeschreven bij RVA/BGDA/FOREM/VDAB (3):</i>	266.1	288.9	328.6	343.5
<i>- met RVA-uitkering:</i>	179.3	217.7	248.2	263.6
* Deelt. IGU (4) + onvrijw. deelt. met uitkering (1)	40.0	42.1	44.7	48.2
* Activering (1)	36.3	45.6	54.5	56.7
** Plaatselijke werkgelegenheidsagentschappen (1)(5)	16.7	17.1	16.8	13.7
** Herinschakelingsprogramma (1)	7.2	2.5	0.6	-0.0
** Plan 'activa' (1)	7.4	20.6	31.2	37.0
** Herintegratie oudere werklozen (1)	0.0	0.3	0.7	0.8
** Doorstromingsprogramma (1)	5.0	5.1	5.2	5.2
** Eerste werkervaring (1)	0.0	0.0	0.0	0.0
* Gedeeltelijke loopbaanonderbreking (1)(2)	101.0	128.2	147.4	157.2
* Deelt. bruggepensioneerden (1)	1.2	1.1	0.9	0.9
* Volledig werklozen tewerkgesteld in beschutte werkplaats (1)	0.7	0.7	0.7	0.6
<i>- zonder RVA-uitkering:</i>	86.8	71.2	80.4	79.9
* Deelt. zonder IGU (4)	23.2	12.0	20.4	20.4
* Deeltijds werkende jongeren in wachttijd	11.0	10.7	9.5	9.1
* Vrij ingeschreven werkzoekenden en andere	52.7	48.6	50.5	50.5
V. Grensarbeid (saldo)	49.6	50.3	50.5	50.7
VI. Werkloosheid (concept FPB)	643.8	684.6	708.9	708.7
(a) Werkzoekende uitkeringsgerechtigde volledig werklozen	375.4	412.8	433.3	440.4
(b) Overige verplicht ingeschreven werklozen	77.8	84.7	92.5	92.6
- Jongeren in wachttijd	46.7	49.2	52.3	51.7
- Andere, waarvan:	31.1	35.5	40.2	40.9
* Aanspraak op overbruggingsuitkering (1)	0.3	0.3	0.3	0.3
(c) Niet verplicht ingeschreven werkzoekenden	38.2	40.7	46.0	47.6
(d) Oudere niet werkzoekende UVW's (1)	152.3	146.4	137.1	128.1
p.m. Uitkeringsgerechtigd na vrijwillig deeltijdse betrekking (1)	28.2	30.1	31.6	32.1
p.m. Tijdelijke werkloosheid (1) (budgettaire eenheden)	38.6	39.2	34.5	32.1
p.m. UVW-WZ (1) - jaarlijkse verandering	34.9	45.1	24.9	7.1

(1) Stat Info definities (op basis van betalingen)

(2) Inclusief tijdskrediet

(3) Zonder inbegrip van de tijdelijke werkloosheid

(4) Deeltijdse werknemers met behoud van rechten die al dan niet een inkomensgarantie-uitkering (IGU) genieten

(5) Worden niet langer vrijgesteld van inschrijving als werkzoekende vanaf 1 oktober 2004

Tabel B.6. Rekening van de particulieren (1)

Miljarden euro

	2002	2003	2004	2005
I. Lopende transacties				
a. Middelen	251.69	256.16	265.08	274.42
1. Netto-exploitatietoerschoot	7.54	7.75	7.93	8.18
2. Gemengd inkomen	22.98	23.09	24.01	25.02
3. Beloning van werknemers	141.94	145.70	150.52	156.05
Brutolonen	106.17	109.02	112.75	116.99
Werkelijke sociale premies ten laste van werkgevers	27.77	28.53	29.26	30.19
Toegerekende sociale premies ten laste van werkgevers	8.00	8.15	8.51	8.88
4. Netto-inkomen uit vermogen	24.95	23.64	24.36	24.84
Ontvangen rente	16.29	14.23	13.81	13.47
Betaalde rente (-)	5.92	5.86	6.02	6.09
Winstuitkeringen	10.10	10.68	11.69	12.27
Overige	4.48	4.59	4.88	5.19
5. Sociale uitkeringen	49.86	52.11	54.15	55.93
6. Overige netto-inkomensoverdrachten	1.96	1.76	1.97	2.15
7. Mutaties in voorzieningen pensioenverzekering	2.47	2.11	2.13	2.24
b. Bestedingen	232.97	239.35	248.04	256.86
1. Belastingen op inkomen en vermogen	37.27	37.30	38.53	39.86
2. Sociale premies, waarvan:	54.52	55.27	57.00	58.90
Werkelijke sociale premies	46.64	47.24	48.62	50.16
Toegerekende sociale premies	7.89	8.03	8.38	8.74
3. Consumptieve bestedingen	141.17	146.78	152.51	158.10
c. Nettobesparingen	18.72	16.81	17.04	17.56
II. Kapitaaltransacties				
a. Middelen	0.97	0.58	0.58	0.59
b. Bestedingen	7.30	7.05	8.26	7.67
1. Bruto vaste kapitaalvorming	15.16	15.74	16.32	17.07
2. Afschrijvingen (-)	9.31	10.08	10.34	10.85
3. Vermogensheffingen	1.27	1.40	2.29	1.47
4. Veranderingen in voorraden en saldo aan- en verkopen van kostbaarheden	-0.10	-0.11	-0.11	-0.11
5. Saldo aan- en verkopen van niet-geproduceerde niet-financiële activa	0.03	-0.14	-0.14	-0.14
6. Overige te betalen kapitaaloverdrachten	0.25	0.24	0.23	0.23
III. Vorderingenoverschoot (+) of tekort (-)	12.39	10.34	9.36	10.48
in % van het bbp	4.75	3.84	3.34	3.57

(1) Huishoudens (inbegrepen zelfstandigen) en izw's ten behoeve van huishoudens

Tabel B.7. Reëel beschikbaar inkomen van particulieren (1)

Groeivoeten

	2002	2003	2004	2005
Primair bruto-inkomen	0.6	-0.1	1.4	1.6
<i>a. Lonen, waarvan:</i>	1.7	0.9	1.4	1.7
Ondernemingen	0.9	0.5	1.6	1.9
Overheid	4.3	2.3	1.1	1.6
Grensarbeiders	3.0	-0.7	-1.1	-2.3
<i>b. Bruto-exploitatieoverschot en inkomen zelfstandigen</i>	-1.4	1.0	1.4	2.3
Bruto-exploitatieoverschot van particulieren	-0.7	4.1	0.5	2.3
Gemengd inkomen van zelfstandigen	-2.0	-1.3	2.1	2.3
<i>c. Netto-inkomen uit vermogen, waarvan:</i>	-2.3	-6.9	1.2	0.0
Ontvangen rente	-0.6	-14.2	-4.7	-4.3
Betaalde rente (-)	2.8	-2.8	0.8	-0.8
Winstuitkeringen	-3.1	3.8	7.5	3.0
Secundaire inkomensverdeling				
<i>a. Overdrachten aan particulieren, waarvan:</i>	3.3	2.2	2.3	1.5
Sociale uitkeringen	4.0	2.7	2.0	1.4
<i>b. Socialezekerheidspremies (-)</i>	4.5	-0.4	1.2	1.4
Werkelijke sociale premies	4.6	-0.5	1.0	1.2
Toegerekende sociale premies	3.9	-0.0	2.5	2.4
<i>c. Belastingen op inkomen en vermogen (-)</i>	0.9	-1.6	1.4	1.5
Bruto beschikbaar inkomen van de particulieren	0.1	1.1	1.7	1.7

(1) Huishoudens (inbegrepen zelfstandigen) en izw's ten behoeve van huishoudens

Tabel B.8. Rekening van de ondernemingen

Miljarden euro

	2002	2003	2004	2005
I. Lopende transacties				
a. Middelen	22.98	24.31	24.75	27.63
1. Netto-exploitatieoverschot	28.36	30.33	31.68	34.62
2. Sociale premies	10.13	9.95	10.37	10.89
Werkelijke premies ten laste van de werkgevers	4.84	5.12	5.27	5.51
Premies ten laste van de werknemers	2.91	2.47	2.57	2.68
Toegerekende sociale premies	2.38	2.37	2.53	2.70
3. Netto-inkomen uit vermogen	-7.03	-7.60	-8.63	-8.82
4. Overige netto-inkomensoverdrachten	0.59	0.63	0.64	0.67
5. Indirect gemeten diensten van financiële intermediairs (-)	9.06	8.99	9.31	9.73
b. Bestedingen	19.04	18.67	19.58	20.71
1. Belastingen op inkomen en vermogen	8.39	8.19	8.70	9.29
2. Sociale uitkeringen	8.18	8.37	8.74	9.17
Particuliere sociale verzekering met fondsvorming	5.17	5.36	5.58	5.82
Rechtstreekse uitkeringen sociale verzekering door werkgevers	3.01	3.00	3.16	3.35
3. Mutaties in voorzieningen pensioenverzekering	2.47	2.11	2.13	2.24
c. Nettobesparingen	3.94	5.65	5.17	6.92
II. Kapitaaltransacties				
a. Middelen	2.42	3.33	2.02	2.89
b. Bestedingen	5.27	10.22	5.45	5.87
1. Bruto vaste kapitaalvorming	31.51	30.96	31.67	33.80
2. Afschrijvingen (-)	27.78	28.57	30.00	31.59
3. Saldo aan- en verkopen van niet-geproduceerde niet-financiële activa	0.24	0.25	0.20	0.25
4. Veranderingen in voorraden	-0.74	0.36	1.03	0.97
5. Saldo aan- en verkopen van kostbaarheden	0.00	0.00	0.00	0.00
6. Te betalen kapitaaloverdrachten	2.03	7.22	2.55	2.44
III. Vorderingenoverschot (+) of tekort (-)	1.09	-1.24	1.74	3.94
in % van het bbp	0.42	-0.46	0.62	1.34

Tabel B.9. Verrichtingen met het buitenland*Miljarden euro*

	2002	2003	2004	2005
I. Lopende verrichtingen				
a. Bestedingen	209.55	214.23	225.03	240.63
1. Invoer van goederen en diensten	206.92	209.50	220.02	235.54
2. Beloning van werknemers	1.21	1.29	1.40	1.48
3. Indirecte belastingen (op productie en invoer)	2.26	2.41	2.19	2.28
4. Netto-inkomen uit vermogen (-)	4.52	3.36	3.34	3.65
5. Overige netto-inkomensoverdrachten	1.97	2.62	2.94	3.14
6. Sociale premies	1.15	1.18	1.22	1.23
7. Sociale uitkeringen, exclusief overdrachten in natura	0.57	0.59	0.60	0.61
b. Middelen	224.69	226.20	237.66	253.30
1. Uitvoer van goederen en diensten	218.52	219.70	230.99	246.53
2. Beloning van werknemers	4.47	4.60	4.72	4.78
3. Subsidies	0.71	0.87	0.87	0.87
4. Belastingen op inkomen en vermogen	0.19	0.20	0.19	0.20
5. Sociale premies	0.42	0.45	0.49	0.52
6. Sociale uitkeringen, exclusief overdrachten in natura	0.37	0.38	0.39	0.40
c. Saldo van lopende verrichtingen	15.14	11.97	12.63	12.67
II. Kapitaalverrichtingen	-1.47	-2.03	-1.92	-1.82
1. Netto-kapitaaloverdrachten	-1.41	-1.96	-1.85	-1.75
2. Saldo aan- en verkopen van niet-geproduceerde niet-financiële activa (-)	0.06	0.07	0.07	0.07
III. Vorderingenoverschot (+) of tekort (-) van de nationale economie	13.67	9.94	10.71	10.86
in % van het bbp	5.23	3.69	3.82	3.70

Disponible en français

Verantwoordelijke uitgever: Henri Bogaert - Wettelijk Depot: D/2004/7433/35